

MİKRO KREDİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI

Merve Bakan Gülerüz

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme/Muhasebe-Finansman
Yüksek Lisans Programı

Doç. Dr. Recep Karabulut

Yüksek Lisans
Tezi

Malatya, 2014

**KABUL VE
ONAY**

Merve Bakan Güteryüz tarafından hazırlanan “**Mikro Kredi Ve Türkiye Uygulaması**” başlıklı bu çalışma,..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Recep KARABULUT(Danışman)

Doç. Dr. Ahmet UĞUR

Yrd. Doç. Dr. İbrahim AKSU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....
Prof. Dr. Mehmet Karagöz
Enstitü Müdürü

"Doç. Dr. Recep Karabulut'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **MİKRO KREDİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden olduğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım."

(Merve Bakan Güleryüz .....)

ÖZET

BAKAN GÜLERYÜZ, Merve 'Mikro Kredi Ve Türkiye Uygulaması', Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2014.

Yoksulluk birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önemli bir problemdir. Buna bağlı olarak işsizlik oranı oldukça yüksek ve Yoksulluğu önlemek ve istihdamı artırmak için birçok politika ve programlar geliştirilmiştir. Mikro Kredi Programı da yoksullukla mücadelede uygulanan önemli bir araç haline gelmiştir. Mikro kredi programında dar gelirli bireyler, özellikle kadınlar hedef kitle olarak alınmış ve bu bireylerin ekonomik sisteme dahil olması istenmiştir.

Yapılan bu çalışmada Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluk kavramlarına bakılmış ve buna bağlı olarak Dünya'da ve Türkiye'de uygulanan mikro kredi programları incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Yoksulluk, istihdam, mikro kredi

ABSTRACT

As some of the other countries in the world, poverty is a vital problem. At the same time, unemployment rate is very high and there is an unequal income distribution. A lot of social and economic projects have already been developed in order to prevent those problems. Micro Kredit Programme has become an important instrument in order to struggle with the problem of unemployment and poverty. The program has aimed economically vulnerable part of the population especially the women in order to make them involve in the social and economic life.

This study reviewed the literature on poverty in the world and Turkey and has resulted by analyzing micro kredit applications in our country and the world.

Key Words: Poverty, Employment, Micro Kredit

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM	
MİKRO KREDİ, MİKRO FİNANSMANIN TANIMLANMASI VE KAPSAMI.....	3
1.1. GENEL TANIMLAMA.....	3
1.2. YOKSULLUK KAVRAMI VE YOKSULLUK TANIMLARI	7
1.2.1.MUTLAK YOKSULLUK.....	8
1.2.2. GÖRELİ YOKSULLUK	9
1.2.3.OBJEKTİF(NESNEL) YOKSULLUK	10
1.2.4.SUBJEKTİF(ÖZNEL) YOKSULLUK	10
1.2.5.İNSANİ YOKSULLUK-GELİR YOKSULLUĞU	10
1.2.6.KIRSAL-KENTSEL YOKSULLUK	11
1.3.DÜNYA'DA YOKSULLUK.....	12
1.4.YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ UYGULAMASI	15
1.5.DÜNYA'DA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI	16
1.5.1. BANGLADEŞ GRAMEEN BANK UYGULAMASI	16
1.5.2.ENDONEZYA MİKRO KREDİ UYGULAMASI	19
1.5.3. LATİN AMERİKA'DA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI	20
1.5.4. AFRİKA'DA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI	21
1.6.MİKRO KREDİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	22
1.7. MİKRO KREDİ HİZMETİ VEREN KURULUŞLAR.....	24
1.8. MİKRO KREDİ HİZMETİ VEREN KURULUŞ MODELLERİ	25
1.8.1. BİRLİK MODELİ	25
1.8.2.BANKA GARANTİLERİ MODELİ.....	25
1.8.3.TOPLULUK BANKACILIĞI MODELİ	26
1.8.4.KOOPERATİFLER MODELİ	26
1.8.5.KREDİ BİRLİKLERİ MODELİ	26
1.8.6.GRAMEEN MODELİ.....	26
1.8.7.GRUP MODELİ.....	27
1.8.8. BİREYSEL MODEL	27
1.8.9.ARACILIK MODELİ.....	27
1.8.10. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ MODELİ	28
1.8.11.GRUP BASKISI MODELİ	28
1.8.12.DÖNEN TASARRUFLAR VE KREDİ KURUMLARI MODELİ	28

1.8.13.KÜÇÜK İŞLETMELER MODELİ	29
1.9. MİKRO KREDİ VE MİKRO KREDİ FİNANSININ TEMEL PRENSİPLERİ.....	29
1.10.MİKRO KREDİ HİZMETİ SUNMADA KARŞILAŞILAN PROBLEMLER.....	33

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE TÜRKİYE'DE UYGULANAN MİKRO KREDİ PROGRAMLARI.....	35
2.1.TÜRKİYE'DE YOKSULLUK.	35
2.1.1.YOKSULLUĞUN MİKRO VE MAKRO NEDENLERİ	38
2.1.2.YOKSULLUĞUN KİŞİSEL-YAPISAL NEDENLERİ.....	39
2.2.TÜRKİYE'DE UYGULANAN MİKRO KREDİ UYGULAMALARI	40
2.2.1.KADIN EMEĞİNİ DEĞERLENDİRME VAKFI	6
2.2.2.TÜRKİYE GRAMEEN MİKRO KREDİ PROGRAMI	42
2.2.2.1.TEMEL KREDİ.....	44
2.2.2.2.SÖZLEŞMELİ KREDİ.....	44
2.2.2.3.GİRİŞİMCİ KREDİSİ	44
2.2.2.4.MÜCADELECI VATANDAŞ KREDİSİ	45
2.2.2.5.GÖNÜLLÜ TASARRUF	45
2.2.2.6.HAYVANCILIK KREDİSİ	45
2.2.3.TÜRKİYE'DE GRAMEEN MİKRO KREDİ PROGRAMININ HEDEF KİTLESİ.....	47
2.2.4.TÜRKİYE'DE GRAMEEN MİKRO KREDİ PROGRAMINDA BAŞARI ÖYKÜLERİ	47

III. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	50
3.1.SONUÇ	50
3.2.ÖNERİLER.....	51
KAYNAKÇA.....	53

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.....	13
Tablo 2.....	36-37
Tablo 3.....	37
Tablo4.....	46
Tablo 5.....	46

KISALTMALAR ÇİZELGESİ

AFMIN: Africa Microfinance Network

BRI: Bank Rakyat Indonesia

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

CGAP: Consultative Group to Assist the Poor

DB: Dünya Bankası

GKS: Grameen Kredilendirme Sistemi

KEDV: Kadın Emegini Değerlendirme Vakfi

TGMP: Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UD: Unit Desas

WWB: Women's World Banking

GİRİŞ

Günümüzde yoksulluk artık sadece gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin sorunu olmaktan çıkmış, gelişmiş olarak tanımlanan ülkelerin de önemli bir problemi haline gelmiştir. Dolayısıyla yoksulluğu önlemek için ülkeler tarafından birçok program ve politikalar geliştirilmiştir.

Yoksullukla mücadele politikalarından en başarılısı dünyanın pek çok ülkesinde uygulanan mikro kredi uygulamasıdır.

Mikro kredi uygulaması yoksulluğu önlemenin yanında istihdamı artırma ve işsizliği önleme bakımından da olumlu etkilere ortaya çıkarmaktadır. Ülkemiz ve daha birçok gelişmekte olan ülkenin en temel sorunlarından birisi olarak işsizlik hala yerini korumaktadır ve işsizler arasında gizli işsizler önemli bir yer tutmaktadır. Gelişmiş olarak nitelenen birçok ülkeye nazaran Türkiye’de işsizlik oranları oldukça yüksek ve buna karşın istihdam da bir o kadar düşük seviyededir. Sermaye eksikliği, eğitim olanaklarından yeterince faydalanılamaması, bankacılık ve finans kesiminden istenilen desteğin bulunamaması ve kadın istihdamının düşük olması, istihdamı azaltan nedenler arasında sayılabilir. Dolayısıyla mikro kredi uygulamasının ülkemiz genelinde sosyal dışlanmışlığı, eğitim eksikliği ve sermaye yetersizliğini gidererek günden güne artan bir ilgiye sahip bulunan Grameen Mikro kredi Projesi (TGMP) adı altında 2003 yılından beri faaliyetini sürdürmektedir.

Halen Mart 2012 itibariyle 61 ilde 81 şubede faaliyetini sürdüren TGMP’ nin temel amacını, özellikle kırsal kesimde ve şehirde yaşayan yoksul kadınlara kredi vererek, istihdamın artmasında önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Türkiye’de onların gelir getirici faaliyetlerde bulunmaları suretiyle hayat standartlarını yükseltmek oluşturmaktadır. Mikro kredi ve mikro finans sisteminin ortaya çıkış nedenlerinin bu kadar popüler hale gelmesinin bilinmesi sistemin nasıl işlediğinin bilinmesi kadar önem taşımaktadır. Yirmi birinci yüzyılın en belirleyici kavramlarından olan küreselleşme sadece ekonomik ilişkileri dönüştürmekle kalmamış, sosyal ve politik alanlarda da köklü değişikliklere neden olmuştur.

Yaşanan değişim üretim ilişkilerinde büyük değişiklikleri beraberinde getirmiş, yirminci yüzyılın ekonomik ve sosyal gelişmelerinde temel aktör olan ulus devletler tamamen kontrollerini kaybetmeseler de egemenliklerini çok uluslu şirketler ve sivil toplum örgütleriyle paylaşmak zorunda kalmışlardır.

Küreselleşmenin sosyal devlet ve sosyal hizmetler üzerinde yaratmış olduğu değişimi inceleyen bir çalışmada ana hatlarıyla küreselleşmenin sonuçları şu şekilde özetlenmiştir. Bunlar:

1. Coğrafi sınırlar artık devletleri birbirinden ayıran bir öge olmaktan çıkmıştır.
2. Küresel toplumu (yani bütün toplumları) kuşatan tek bir ekonomik sistem söz konusudur o da serbest piyasa ekonomisidir.
3. Ulusal değerlere dayalı, içe dönük kalkınma dönemi sona ermiştir.
4. Bu süreçte ulus devletin tanımlayıcı özellikleri bulanıklaşmış ve zayıflamıştır.¹

---

¹ Alptekin, Kamil, Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetlerin Görünümü, www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmesosyaldevlet.doc, s.2-3

I. BÖLÜM

MİKRO KREDİ, MİKRO FİNANSMANIN TANIMLANMASI VE KAPSAMI

1.1 GENEL TANIMLAMA

Yoksul ve düşük gelir düzeyindeki kişi, aile ve mikro işletmelere (1-9 kişiden az çalışanı olan) sağlanan finansman hizmetleridir. İş yapma fikri olup, gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere, küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyacı olan yoksullara imkân verilmesi projesidir. Sadece güvene dayanan, teminatsız ve kefilsiz küçük sermaye şeklindeki mikro kredi, yoksulların kendi kendilerine yoksulluktan kurtulmaları için etkili bir strateji olarak kabul görmektedir. Bunun dışında geleneksel kredi, mevduat, sigorta ve geçerli mali sistem dışında kalanlara veya bu kuruluşlara ulaşamayanlara yapılan tasarruf, sigorta ve para transferi gibi hizmetler de mikro finansman hizmetleri arasında sayılmaktadır.²

Verilen kredilerin mikro olarak nitelendirilmesinin sebebi tutarlarının banka ve diğer kredi veren finansal kurumların verdiği kredilerle karşılaştırıldığında çok daha küçük olmasıdır. Kimi çalışmalarda mikro finans ve mikro kredi kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır ancak mahiyeti itibariyle mikro finans hizmetleri mikro krediden daha geniş hizmet alanlarını içermektedir. Bu iki kavramın kimi durumlarda beraber kullanılmasının nedeni mikro finans hizmetlerinin büyük bir kısmını mikro kredi hizmetlerinin oluşturmasından, diğer bir nedeni ise neredeyse bütün mikro finans kurumlarının hizmet sunumlarına mikro kredi hizmeti vererek başlamaları, bu alanda elde edilen başarılar çerçevesinde diğer alanlarda hizmet sunabilmeye başlamalarıdır.

Bir başka tanıma göre ise mikro kredi, Genellikle kayıt dışı olarak faaliyet gösteren küçük işletmelere ya da kendi işini kurmak isteyen girişimcilere hammadde ve malzeme alımı, iş için gerekli makinelerin alımı, işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması gibi amaçlarla bir mikro finansman kuruluşunca verilen kredilerdir.

² Ozan Dündar, Seher, *Mikro Finansman*, <http://www.tkb.com.tr/data/file/raporlar>

Mikro kredi ile ilgili şu örnek verilmektedir; Mikro kredi sistemi vasıtasıyla kişiye yemesi için bir balık verilmez. Ona nasıl balık tutulacağı da öğretilmez.. Bunların ötesinde, yoksulun balık tutmak için bir ağ veya kayık kiralaması veya alması sağlanır. Mikro kredi temel felsefe olarak yoksulluk ile mücadeleyi yoksullara balık vererek yapmamaktadır. Kredi, iş için beklemektense kendi işini oluşturmayı sağlamaktadır.³

Mikro kredi ve mikro finansın tanımına geçmeden önce özellikle resmi finans kurumları tarafından düşük gelir gruplarına neden kredi verilmek istenmediğinin bilinmesi, geliştirilen modellerin ne tür ön yargılara karşı çıkarak bugünlere geldiğinin anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Büyük uğraşlar sonucunda gelişmiş bir mikro kredi sisteminin oluşumuna Bangladeş'te ön ayak olmuş iktisat profesörü Muhammed Yunus tarafından bu ön yargılar maddeler halinde şu şekilde dile getirilmiştir⁴:

- Yoksulların gelir getirici bir faaliyete girişmeden önce eğitilmeleri gerekir.
- Tek başına kredi bir işe yaramaz: mutlaka eğitim, pazarlama, nakliye tesisleri, teknoloji ve eğitimle desteklenmesi gerekir.
- Yoksullar para biriktiremez.
- Yoksulların çok ivedi tüketim gereksinimleri olduğundan, her şeyi tüketmek alışkanlığındadırlar.
- Yoksullar bir arada çalışamaz.
- Kronik yoksulluğun yoksulların akıl ve hedefleri üzerinde mahvedici bir etkisi vardır. Tıpkı bütün yaşamını kafeste geçirmiş bir kuşun kafesten çıkartıldığında uçmayı istememesi gibi.
- Yoksul kadınların hiçbir becerileri yoktur; o yüzden yoksul kadınlara yönelik programlardan söz etmenin bir yararı yoktur.

³ Yunus, Muhammed: "Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru", Çev. Gülden Şen, Doğan Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul, 2003

⁴ www.comcec.org/EN/belge/arsiv/doc/TURKEY%2023-07%20CR(1)TR.doc,s.13-14

- Yoksullar mantıklı değerlendirmeler yapamayacak kadar aç ve çaresizdirler.
- Yoksulların hayata bakış açıları son derece dardır ve kendi yaşamlarını değiştirebilecek hiçbir şeyle ilgilenmezler.
- Yoksullar üzerinde (özellikle de kadınlarda) dinin ve geleneklerin etkisi o kadar güçlüdür ki, herhangi bir yönde bir santim bile ilerleyemezler.
- Kırsal kesimde sosyal hiyerarşi böyle bir kredi programının başarılı olmasına izin vermeyecek ölçüde güçlü ve yerleşiktir.
- Yoksullara kredi devrime karşıdır. Yoksullardaki devrimcilik ruhunu öldürür ve statükoyu kabullenmeleri yolunda rüşvet etkisi yapar.
- Kredi yoksulların zenginlere karşı birleşip yerleşik sosyal düzeni yıkmalarının zekice bir yoludur.

Mikro finansmanın tanımı ise şu şekilde yapılabilir;

“Belirli bir düzeyin altında gelire sahip bireylere yapılacak yardım ve bağışlar yerine, bankalar, sivil toplum kuruluşları, kredi kooperatifleri ve diğer resmi mali sistem öğeleri aracılığı ile onların ihtiyaçlarını karşılayacak, onları üretime sevk edecek düşük meblağlardaki kredilerin kullanılması, böylelikle bir yandan bu bireylerin mevcut refah seviyelerinin artırılması, diğer yandan ise dolaylı olarak çok küçük değerlerin de üretim sürecinde kullanılması ile kişi başına düşen milli gelirin ve büyüme oranının yükseltilmesi amaçlarına hizmet eden ekonomik bir sistemi ifade etmektedir.”⁵

Mikro kredi alanında verilen hizmetler 1976 yılında Bangladeş’te uygulamaya başlanmış olmasına rağmen, özellikle doksanlı yıllardan sonra ulusal ve uluslar arası kuruluşlar tarafından yoksullukla mücadeleye verilen önemin artırılmasına paralel olarak ayrı bir önem kazanmış, 1997 yılında ilk “Mikro Kredi Zirvesi” toplanmış, Birleşmiş Milletler tarafından 2005 yılı “Mikro Kredi Yılı” ilan

⁵ “Yoksulluğun Önlenmesinde Mikro kredi Uygulamaları ve Türkiye”
[www.comcec.org/EN/belge/arsiv/doc/TURKEY%2023-07%20CR\(1\)TR.doc.s.12](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/doc/TURKEY%2023-07%20CR(1)TR.doc.s.12)

edilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından neden bir mikro kredi yılı ilan edildiği şu şekilde ifade edilmiştir.⁶

- Mikro finansman ve mikro kredinin Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine yapacağı katkıyı değerlendirmek ve teşvik etmek,
- Halkın mikro finansman ve mikro kredinin kalkınma denkleminin ayrılmaz parçaları olduklarına dair bilinç ve anlayışını geliştirmek,
- Kapsayıcı finansal sektörleri teşvik etmek,
- Finansal hizmetlere sürdürülebilir erişimi desteklemek,
- Mikro finansmanın kapsam ve başarısını oluşturup genişletmek için stratejik ortaklıkları ve yenilikleri teşvik etmek.

Bu gelişmelerin yanında Bangladeş'te mikro kredi ve finansman hizmetlerinin kurulmasını ve bugün büyük bir toplumsal kesime hizmet sunmakta olan Grameen Bankasını kurmuş olan Muhammed Yunus 2006 yılında bu alanda yaptığı başarılı çalışmalar nedeniyle Nobel Barış ödülüne layık görülmüştür.

Bütün bu verilen örnekler, mikro kredi ve mikro finans hizmetlerinin özellikle uluslar arası kuruluşlar tarafından yoksullukla mücadelede etkin yöntemler olarak tescil edildiğini göstermektedir. Mikro kredi ve finans uygulamalarına bu kadar önem verilmesinin nedeni, özellikle yetmişli yıllarda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kırsal ve kentsel kalkındırma amaçlı ulusal ve uluslar arası örgütlerin finanse ettiği kapsamlı kalkınma programlarının uygulanmasında çok çeşitli nedenlerle başarılı olunamamasıdır. Geçmiş dönemlerde yaşanan bu tecrübeler çerçevesinde, mikro girişimcilere kendi işletmelerini kurma yâda geliştirmeye yönelik hibeler ya da piyasa faizlerinin altında krediler verilmesi yerine, mikro finans hizmeti veren kurumların sürdürülebilirliği sağlanarak işlem maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle piyasa faiz oranlarının üzerinde finans hizmeti verilmesi ilgili ulusal ve uluslar arası

⁶ www.comcec.org/EN/belge/arşiv/doc/TURKEY/doc.s.13-14

kurumlar tarafından desteklenmiş ve bu alanda yapılan çalışmaların geliştirilmesi teşvik edilmiştir.⁷

Daha önce de belirtildiği gibi mikro kredinin temel amaçlarından biri yoksulluğu azaltmaktır. Burada değinilmesi gereken konulardan biri de yoksulluğu tanımlamak ve kapsamı belirtmektir.

1.2 YOKSULLUK KAVRAMI VE YOKSULLUK TANIMLARI

Yoksulluk teriminin ilk tanımı, 1901 yılında Seebom Roventree tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre; yoksulluk toplam gelirin, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim v.b asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi olarak gerçekleştirilmiştir.⁸

Esas itibarıyla üzerinde görüş birliğine varılan bir yoksulluk tanımından bahsedilemez. Yoksulluğa ilişkin birçok değişik kavram ve bu kavramlara bağlı olarak da birçok değişik tanım bulunmaktadır. Yoksulluk tanımıyla ilgili olarak öncelikle karar verilmesi gereken; yoksulluğun sırf ekonomik bir sorun mu, yoksa buna ek olarak sosyal hatta siyasal, son zamanlardaki tartışmalar göz önüne alındığında yönetsel bir sorun olarak mı ele alınacağına ilişkindir.⁹

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUIK) tanımlamasına göre yoksulluk genel bir biçimde insanların ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak ifade edilmektedir. Dar anlamda yoksulluk denildiği zaman açlıktan ölme ve barınma imkanının olmaması durumu söz konusudur. Geniş anlamda yoksulluk tanımı ise temel gıda, giyim ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmış olmasının yanı sıra toplumun genel hayat düzeyinin gerisinde kalmamayı da kapsamaktadır. Lipsey'e göre ise "yoksulluğun bir mümkün tanımı yurttaşların çoğundan daha yoksul olmaktır".

⁷ Çağatay Gökyay " Türkiye' de mikro kredi uygulamaları ve istihdama yansımaları " pdf s 13

⁸ Özge Arpacıoğlu, " Dünya'da ve Türkiye' de Yoksulluğun Analizi " Niğde Üniversitesi İİBF dergisi sayı: 2 ss 60-76,2011

⁹ Şenses, Fikret (2003), "Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk", İletişim Yayınları, İstanbul

Yoksulluk temelde insanın var olmasını gerektiren kaynaklardan yoksun olmasının bir sonucu olsa da esasında daha karmaşık ve çok boyutlu bir sorundur. Bu nedenle insanların salt fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesi yönüyle düşünülemez. İnsanın kendini gerçekleştirme fırsatına sahip olmaması ve içinde bulunduğu toplum tarafından kabul edilmesine olanak sağlayacak imkânlardan yoksun bulunması da birer yoksulluk durumudur.

Buradan hareketle, son dönemlerdeki eğilimler de göz önüne alındığında yoksulluğun yalnızca ekonomik olarak ele alınamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğu, insan hayatının tüm boyutlarını (ekonomi, siyasi ve sosyal katılım, eğitim, sağlık, insan hakları, çevre vb.) kapsadığını söylemek mümkündür.

Tüm bu boyutları dikkate alarak yoksulluğu; mutlak yoksulluk, göreli yoksulluk, öznel yoksulluk, insani yoksulluk gibi kategorilere ayırarak açıklamak ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yoksulluk ölçümlerinde esas aldığı yoksulluk türlerine ve Türkiye'deki yoksulluğun genel bir görünümüne değinmek yerinde olacaktır.

1.2.1 Mutlak Yoksulluk

Yoksulluğun tanımlanmasını ve çerçevesini yalnızca gelire bağlayan yaklaşımın bir ifadesi olan mutlak yoksulluk: bireyin yaşamını olabilecek en düşük seviyede sürdürebilmesi olarak açıklanmaktadır.¹⁰

Hane halkı veya aile fertlerinin biyolojik olarak yaşamlarının devamı için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyi mutlak yoksulluğu ifade etmektedir. Yaşam için gerekli asgari miktarı alması tanıma mutlaklık kazandırmaktadır. Bunun sonucu olarak özel koşullar hesaba katılmaksızın uluslararası geçerliliği olan bir yoksulluk sınırı ortaya çıkacaktır. Ortaya konulan bu sınırın altında kalan fert veya fertler yoksul sayılmaktadır.¹¹

¹⁰ UNDP, (2004). Türkiye Raporu.

¹¹ Aktan, C.C. ve Vural, İ. Y. (2002). "Terminoloji, Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.

1.2.2 Göreli Yoksulluk

Görelî Yoksulluk, bir toplumda geçerli ve geleneksel olarak o toplumda belli bir zamanda toplumun üyeleri tarafından kabul edilmiş yaşam standardına görece olarak belirlenir. Bu tür standartlar zamana ve yere göre değiştiğinden yoksulluk sınırı da sürekli değişir. Buna göre yoksulluğun anlaşılması ve ölçülmesi bir toplumda sürekli değişen ve kabul edilen ve edilemeyen standartlara göre belirlenmelidir.¹²

Görelî yoksulluk, toplumun genel hayat standardına, yani sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine bağlı olarak ortaya çıkan bir yoksulluk durumudur. Buna göre, açlık sınırının üzerinde ve/fakat ortalama hayat standardının altında bir hayat sürdüren kişi nispi olarak yoksul sayılmaktadır.

Görelî ve mutlak yoksulluk tanımları arasındaki en önemli fark, mutlak yoksulluk sınırının sabit olmasıdır. Görelî yoksulluk sınırları ise ülke içindeki ortalama gelir ve harcama seviyelerine göre değişmektedir. Ortalama harcama seviyesi ne kadar yüksek ise görelî yoksulluk oranı da o denli yüksek olacaktır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2004 Türkiye İnsani Gelişme Raporu'nda bireyin sosyal bir varlık olduğuna vurgu yapılmaktadır. Sosyal bir varlık olan bireyin kendini yeniden üretmesi için gerekli olan tüketim seviyesi ve yaşam standardı "görelî yoksulluk" olarak tanımlanmıştır. Tanımlama yapılırken birey ve içinde yaşadığı toplum dikkate alınmış ve buna vurgu yapılmıştır.

¹² Kalaycıoğlu, Sibel (2007), "Yoksulluk Nasıl Anlaşılmalı? Temel Tanımlar, Yaklaşımlar", SYDV Yoksulluk Üzerine Seminerler Dizisi, Ankara.

1.2.3 Objektif (Nesnel) Yoksulluk

Asgari temel gereksinimlerin karşılanıp karşılanmadığı sorusunun cevaplandırılmasında yoksulların kendi algılarının esas alınmasını ifade eden yaklaşımlar “öznel yoksulluk yaklaşımları” olarak ifade edilmektedir.

Yoksulluğu meydana getiren sebepleri ve yoksul olan bireyleri bu durumdan kurtarmak için gerekli olanları ve önceden belirlenmiş bir takım hane halkının elde etmiş olduğu faydayı net bir şekilde ortaya koyduğu için daha çok tercih edilen bir yaklaşım olmuştur. Öznel yoksulluktan farklı olarak refah yaklaşımının tanımlanmasında bireylerin değil bilimsel araştırmaların sonucunda ortaya çıkan kriterlerin etkili olduğu yoksulluk türü olarak da adlandırılabilir. Bu kriterlere göre minimum yaşam düzeyine bağlı olarak yoksulluk tanımlanmaktadır.¹³

1.2.4 Subjektif (Öznel) Yoksulluk

Sübjektif yoksulluk yaklaşımında bireylerin tercihleri ön plandadır. Bu yaklaşım, yoksulluğun tanımlanmasını kişilerin ve hane halkının değerlendirmelerine bırakır. Öznel yoksulluk yaklaşımı, önemli kavramsal ve ölçümsel sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle iktisatçılar sübjektif yaklaşımın ortaya çıkardığı güçlüklerden kurtulmak için objektif yaklaşımı benimsemişlerdir.

1.2.5 İnsani Yoksulluk-Gelir Yoksulluğu

İnsani yoksulluk kavramı; insanca yaşam için gerek duyulan maddi kaynaklarla beraber temel gereksinimlerin giderilebilmesi için eksikliği hissedilen bir takım sosyo-ekonomik imkanları da içermektedir. İnsani yoksulluk kavramı

¹³ Adaçay, F. R. (2008). *Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk*

yoksulluğu tek boyutluluğun ötesinde ele almaktadır. Minimum düzeyde karşılanması gerekenlerden daha fazla maddi refahın olması gerektiğine dayanır. Bu nedenle kavram yoksulluğu çok boyutlu ele alınmaktadır.¹⁴

İnsani yoksulluğun ölçümü “insani yoksulluk endeksi” ile gerçekleştirilir. İnsani yoksulluk endeksi, insani gelişim açısından ortaya çıkan mahrumiyetleri (eğitim olanaklarından yoksunluk, özel ve kamusal mallara erişememe, yaşam süresi) ve yoksulluğun hangi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Temel olarak insani gelişmişlik dışında kalan bireylerin durumunu yansıtmaktadır.¹⁵

1.2.6 Kırsal-Kentsel Yoksulluk

Kırsal yoksulluk, genel olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarımsal kesimdeki daralma sonucu var olan gizli işsizliğin açık işsizlik halini aldığı yoksulluk çeşididir.¹⁶ Kentsel yoksulluk üzerinde tam uzlaşma sağlanamamakla birlikte iki yaklaşım üzerinde durulmaktadır.

Bu yaklaşımda ekonomik ve antropolojik yorumlar ışığında geleneksel kavramlar üzerine tanımlama gerçekleştirilir. Yaklaşımda en genel ekonomik saptamalarda kullanılan gelir ve tüketime bir dizi sosyal gösterge eklenmiştir. Bunlar yaşam beklentisi, bebek ölümleri, beslenme, okuma-yazma oranı, sağlık hizmetlerine erişim, hane halkı bütçesi gibi göstergelerdir. Kırsal yoksulluk daha çok niteliksel kavramlarla ifade edilirken kent yoksulluğu daha nitel kavram ve tanımlamalardan oluşmaktadır.

¹⁴ Aktan, C.C. ve Vural, İ. Y. (2002). ” Terminoloji, Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.

¹⁵ Aktan, C.C. ve Vural, İ. Y. ” Terminoloji, Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.

¹⁶ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

1.3 DÜNYA'DA YOKSULLUK

Yoksulluk küresel bir sorun olarak gelişmiş- az gelişmiş ayrımını gözetmeksizin evrensel boyutlara ulaşmıştır. Yoksulluk sadece dünyanın az gelişmiş bölgelerinin yaşadığı bir sorun olmaktan çıkmış, gelişmekte olan ülkelerin önemli bir sorunu haline gelmiştir. Günümüzde dünya nüfusunun %10'u toplam dünya gelirin %70'nden fazlasını elde etmektedir. Yoksullukla birlikte ülkeler ve bölgeler arasındaki eşitsizliğin boyutları da artmaktadır. Ortalama olarak yoksul ülkeler zengin ülkelere göre daha yavaş büyüme oranına sahip olduğu için ülkeler arasındaki gelir uçurumu giderek genişlemiştir. 1960 yılında en zengin 20 ülkenin geliri, en fakir 20 ülkenin gelirinden 18 kat fazla iken, 1995'te bu oran 37 ile iki katına çıkmıştır.¹⁷

Dünya Bankası 1981-2020 (2020 tahminidir) dönemine ait yoksulluğun bölgelere dağılımı ile ilgili araştırma yapmıştır. DB, günde 1 \$, 1.25 \$ ve 2 \$' dan az gelire yaşayan insanları yoksul olarak kabul etmiştir.

---

¹⁷ Özlem Tosuner "Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele" Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007

TABLO 1. Günde 1 \$'dan daha az gelire yaşayan nüfus sayısı(milyon)

BÖLGELER	1981	1987	1990	1993	1999	2001	2005	2015(tahmini)	2020(tahmini)
Doğu Asya ve Pasifik	796	426	472	415	282	284	317	120	83
Çin	634	308	375	334	223	212	208	70	56
Avrupa ve Orta Asya	1	2	2	17	30	18	16	7	5
Latin Amerika	36	45	49	52	54	50	45	30	27
Orta doğu ve Kuzey Afrika	9	7	6	4	8	7	11	6	6
Güney Asya	475	473	462	476	453	428	595	388	352
Hindistan	382	370	357	380	352	359	456	295	268
Alt Sahra Afrikası	164	219	227	241	292	314	387	366	352

Kaynak: WorldBank. Global Economic Prospects, 2010

Dünya Bankası (DB) verilerine göre 1981-2001 yılları arası aylık sınırında 1 \$ baz alınırken, 2005-2020f yılları arasında 1.25 \$ baz alınarak bölgeler itibariyle yoksul nüfus oranları hesaplanmıştır. Yoksul nüfus oranı 1981-2001 yılı döneminde giderek azalma göstermiştir. 2005 yılında bu oran bir önceki yıla göre artış gösterse de bu oranın 2015 ve 2020 yılında giderek azalacağı tahmin edilmektedir. 2020 yılında en az yoksul nüfus oranının Avrupa ve Merkezi Asya ülkeleri, en fazla yoksul nüfus oranının ise Alt Sahra Afrika ülkesinin olduğu tahmin edilmektedir.

Yoksulluğun dünya üzerinde doksanlı yıllar boyunca önemli artışlar göstermesi nedeniyle ulusal ve uluslar arası kuruluşlar tarafından bu alanda yapılan çalışmalar artmış, Birleşmiş Milletler tarafından 1990 yılında yapılan toplantının temel gündem maddesini yoksulluk oluşturmuş ve toplantıya katılan liderler tarafından 2015 yılına kadar erişilmesi hedeflenen “Bin Yıl Kalkınma Hedefleri” belirlenmiştir. Yoksullukla mücadele alanında ulaşılmaması hedeflenen ilkeler şunlardır¹⁸:

- Aşırı yoksulluk ve açlık sınırının altında yaşayan kişi sayısının yarıya indirilmesi,
- Dünyada herkesin ilkokulu bitirmesi,
- Cinsiyet eşitliğinin sağlanması,
- Çocuk ölümlerinin üçte iki oranında azaltılması,
- Gebelik ve doğum esnasındaki anne ölüm oranlarının dörtte üç oranında azaltılması,
- HIV/AIDS, sıtma ve tüberküloz gibi hastalıkların yayılmasının önlenmesi,
- Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Geniş kapsamlı bir kalkınma için küresel ortaklığın geliştirilmesi.

¹⁸ Dokuzuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas RAPORU, ekutup.dpt.gov.tr/gelirdag/oik691.pdf, s.61-62

1.4 YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ UYGULAMASI

Mikro kredi, kısaca finansal kurumların hizmet sunmadıkları veya eksik hizmet sundukları insanlara erişim sağlanarak hizmetin sunulması olarak tanımlanmaktadır. Mikro kredi de amaç, düşük gelirli veya fakirlere etkin bir şekilde erişim sağlayan, sürdürülebilir ve istikrarlı finansal kurumları oluşturabilecek politika ve programların yürütülmesidir. Bu yolla, yoksul kesimlerin üretim sürecine dahil edilerek ekonomiye kazandırılmaları, fakirliğin azaltılması ve yabancılaşmanın önlenmesiyle toplumsal barışın güçlendirilmesi hedeflenmektedir.¹⁹

Mikro kredi Projesi, 1970'li yıllarda Chitagong Üniversitesi ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından başlatılmıştır. Yoksulluğun çok yaşandığı Bangladeş'te halkın karşı karşıya olduğu açlık ve bu durum karşısında yaşadığı çaresizlik, Yunus'u ekonomi modellerinin öngördüğünün ötesinde farklı çözüm arayışlarına itmiştir. Yunus, 1974 yılında Chitagong Üniversitesi'nin yakınlarında bulunan bir köydeki yoksul insanlar üzerinde bir araştırmaya girişmiş ve araştırması sırasında yoksul insanların kişisel becerileriyle oldukça iyi işler yaptıklarını görmüştür.

Sonuç olarak Yunus, yoksul insanların yoksul olma sebebinin aslında sanıldığı gibi eğitimsiz ya da cahil olmaları değil sermayelerini ellerinde tutamamaları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yunus, 1974 yılında araştırmasını yüksek geri dönüş oranları kendisini cesaretlendirmiş ve Grameen Bank'ı kurarak daha yüksek meblağlardaki kredi uygulamalarını başlatmıştır.

Mikro kredi uygulaması diğer finans kurum veya kurumlarının aksine krediden faydalanacaklar açısından daha az kırtasiyecilik işlemleri ve çok küçük maliyetler gerektirdiğinden, günden güne geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Mikro finans kuruluşları özellikle yoksul kadınlara kredi vermeyi amaçlar. Çünkü

¹⁹ Ledgerwood, J. (1999). Microfinance handbook: An Institutional and Financial Perspective, World Bank, Washington, D.C.

çaresiz kadınların kendi kendilerine yardım sürecinde erkeklerden daha çabuk ve daha iyi uyum sağlayabildikleri ve daha yüksek performans sergiledikleri görülmüştür.²⁰

1.5 DÜNYA'DA MİKRO KREDİ UYGULAMALARI

Küresel ölçekte, Birleşmiş Milletler' in Binyıl Kalkınma Hedefleri 2011 Raporunda dünyadaki yoksullukla ilgili çarpıcı sonuçlar ve tahminler dikkat çekmektedir. Bu rapora göre; 1990 yılında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde 1,25 doların altında gelire sahip insan sayısı 1 milyar 800 milyon kişi iken, 2005 yılı itibarıyla bu sayı yaklaşık 1 milyar 400 milyona gerilemiş durumdadır. Aynı rapora göre 2015 yılına kadar 1,25 doların altında gelire sahip olan insan sayısının 900 milyonun altına indirilmesi hedeflenmektedir.²¹

Yoksulla mücadelede önemli bir yere gelen mikro kredi uygulaması ülkelere göre değişiklik göstermekle birlikte birçok ortak uygulamayı da içermektedir. Sistem, müşterilere güven unsuruna dayalıdır. Herhangi bir nedenle bir müşterinin geri ödemelerinde aksaklıkla karşılaşıldığında kesinlikle adli önlemlere başvurulmaz. Bunun yerine kredi müşterisinin ödeme planı yeniden yapılandırılır. Kredinin geri ödeme süreci boyunca müşteriler grup halinde mikro finans kuruluşun verdiği eğitimlere katılmaya devam ederler. Dünya genelinde mikro kredilerin vadeleri genellikle bir yıldır. Kredi geri ödemesi kredi alındıktan bir hafta sonra başlar ve haftalık eşit taksitler şeklinde yapılır. Kredinin geri dönüş oranı %100'e yakın değilse uygulama mikro kredi değildir. Hedef kitle halkın en yoksul %25'i ile yoksul kadınlar olmalıdır.²²

1.5.1 Bangladeş Grameen Bank Uygulaması

Banglades ve Grameen Bank uygulaması özdeşleşmiş durumdadır. 2006 yılında ekonomik ve sosyal kalkınmaya yapmış oldukları katkıdan dolayı, hem Muhammet Yunus hem de Grameen Bank, olayın iki eşit parçası olacak şekilde

²⁰ Yunus, M. (1999). *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru* (Çev: G. Şen). İstanbul: Doğan Kitap.

²¹ BM Binyıl Kalkınma Hedefleri 2011 Raporu, [http://www.undp.org.tr/publications Documents pdf](http://www.undp.org.tr/publications/Documents/pdf).

²² Muhammet, Yunus, *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*, Doğan Yayıncılık, İstanbul 2003, s.27

Nobel Barış Ödülüne layık görülmüşlerdir. Yapmış oldukları katkı ile çok geniş bir kitle olan fakir nüfusun, yoksulluklarının üstesinden gelmesine yardımcı olarak barışın sürdürülmesini sağlamışlardır. Mikro krediler, alt tabakanın kalkınması için demokrasi ve insan hakları lehine hizmet etmiştir.²³

Grameen Bank'ın temelini oluşturan mikro kredi fikrinin ortaya çıkması 1970'li yıllara uzanmaktadır. O dönemde Chittagong Üniversitesi'nde Kırsal Ekonomi Bölüm Başkanı olan Muhammed Yunus, ülkenin içinde bulunduğu zor koşullar ve özellikle kırsal kesimde yoğunlaşan yoksullukla mücadele etmek için çalışmalar yapmaya başlamıştır. Chittagong Üniversitesi yakınlarındaki Jobra köyünde çalışmalara başlayan Yunus ve ekibi, köydeki yoksullarla görüşmelerinin sonucunda, işlerini devam ettirebilmeleri için gerekli küçük kredilere finansal sistemden ulaşamayan yoksulların kayıt dışı kredi kullandırıcıları tarafından sömürüldüklerini fark ederler. Bu kişilerin geçimini sağlamak için kullandığı malzemeyi alacak parası yoktur. Günlük %10 faiz oranı üzerinden borçlanarak malzemeyi almakta ve kredi şartı olarak akşam yaptığı tabureleri piyasadaki fiyatın daha altında bir fiyatla borçlu olduğu kişiye satmaktadırlar. Halbuki malzemeyi kendileri alabilse kazançları çok daha fazla olacaktır ve malzemeyi alabilmesi için gerekli para 22 cent'tir. Yunus ve ekibi, bu durumda olduğunu tespit ettiği 42 kişiye, ihtiyaç duydukları malzemeleri alabilmeleri için 27 dolar kredi vermiştir. Verilen kredilerin tamamının geri dönmesiyle daha fazla sayıda kişiye kredi verilmeye başlanmıştır.²⁴

Grameen projesi 1976-1979 yılları arasında Jobra köyündeki başarılı uygulamaları sonucunda, Merkez Bankası ve Bangladeş'in diğer ticari bankaları tarafından desteklenmeye başlamıştır. 1979 yılında faaliyet alanını genişleten proje, Tangail bölgesinde de kredi vermeye başlamıştır. Tangail' deki uygulama da başarılı sonuçlar verince proje genişlemeye devam etmiştir. 1980'li yıllarda ise proje dünya çapında dikkat çekmeye başlamış ve Ford Vakfı gibi uluslararası kuruluşlardan finansal yardımlar gelmeye başlamıştır. 1983 yılında ise özel olarak çıkarılan bir tüzük ile Grameen projesi bağımsız bir banka haline gelmiştir.

²³ Seher Ozan Dündar "Mikro Finansman" Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Kasım 2007

²⁴ Gürkan Ateş, Eren Ögütöğulları "Türkiye' de Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları" Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2012 sayı 2

Grameen kredilerinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:²⁵

- Kredi, fakir hane halkının kendi işgücü ile gelir getirici faaliyetlerini destekleyerek tüketimlerini karşılamayı hedefler.
- Öncelikle bankaya gidemeyecek kadar fakir durumdaki insanlara hizmet eder. Kişiler bankaya değil banka kişinin ayağına gider.
- Bir müşteriye kredi sağlamak yerine bir müşteri grubuna kredi sağlanır.
- Bütün krediler haftalık veya iki haftada bir taksit sisteme göre geri ödenir.
- Genel olarak bu krediler kâr amacı gütmeyen organizasyonlar veya kurumların kendi müşterilerince yapılan ödemeler veya ödünç verilen fonlardan verilir.

Grameen Bankası ile ticari bankalar arasındaki farklar şu şekilde özetlenebilir:²⁶

- Geleneksel ticari bankalarda müşteriler bankaya giderken, Grameen’de sistem bankanın müşterilerine gitmesi üzerine kurulmuştur.
- Geleneksel bankaların personeli şubede çalışırken, Grameen’deki personel belirlenen saatler dışında şubede çalışmamaktadır. Bununla bağlantılı olarak ticari bir bankada personel alımında eğitim ölçütleri geçerliyken, Grameen Bankası’nda personel için en iyi eğitimin halk arasında çalışmakla kazanıldığına inanılmaktadır.
- Geleneksel ticari bankalarda müşterilerin ne kadar varlıkları olduğunu ispatlaması gerekirken, Grameen’de bunun aksine müşterilerin ne kadar yoksul olduklarını ne kadar az birikimlerinin bulunduğunu ispatlamaları gerekmektedir.
- Başarılı bir ticari banka olmak için yüksek oranda kar elde etmek ve hissedarlarına yüksek temettü sağlamak gerekmektedir. Grameen Bankası da hissedarlarına yüksek getiri sağlamayı ancak bu getirinin, hissedarlarına konut ve artan yaşam standardı şeklinde dönmesini amaçlar.

²⁵ Seher Ozan Dündar “Mikro Finansman “ Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Kasım 2007

²⁶ Samet Güneş, “ Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri “

- Geleneksel ticari bankalarda müşterilerin ne tür bir ekonomik etkinlik içinde buldukları önemliken, Grameen Bankası'nda müşterilere bu konuda hiçbir baskı yapılmaz. Bu nedenle de ekonomik etkinliklere verilen krediler çok çeşitlidir; yıllık raporlarda beş yüzden fazla kategori sıralanmaktadır.
- Grameen Bankası'nda müşterilerin evlerine yapılan haftalık ve aylık ziyaretlerle, verilen krediyi geri ödeyip ödeyemeyeceği kontrol edilmektedir.
- Geleneksel ticari bankalarda müşteri ile banka arasındaki ilişki yasalarla belirlenmişken, Grameen Bankası'nda borçlu ile alacaklı arasında hiçbir hukuksal aracı yoktur.
- Geleneksel ticari bankaların girişimleri ekonomik amaçlıyken, Grameen Bankası ekonomik girişimlerin yanı sıra sosyal değişimler yaratmaya da çalışmaktadır.

1.5.2 Endonezya Mikro Kredi Uygulaması

Endonezya'da başlangıçta tarımsal kalkınma bankası olarak kurulan Bank Rakyat Indonesia(BRI) aracılığı ile yapılan mikro kredi uygulaması, bir devlet bankasının mikro finans kredi uygulaması olarak karsımıza çıkmaktadır. İlgili alanı ticari olmakla birlikte, genellikle basta tarımsal pazarlar olmak üzere, ağırlıklı olarak kırsal bankacılık hizmetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kırsal ve kentsel alanlardaki müşterilere mikro finans hizmetleri bağımsız bir kâr amaçlı birim olarak çalışan Unit Desas (UD) aracılığı ile sunulmaktadır. BRI-UD tam anlamıyla ticari kurallara göre çalışmakta ve BRI'nin toplam varlığının %25'ini ve toplam tasarruf hesaplarının %70'ini oluşturmaktadır.

BRI-UD 1970'li yılların başlarında, ulusal pirinç üretimini teşvik amacıyla oluşturulan bir program (BIMAS) kapsamında çiftçilere kredi sağlamak üzere kurulmuştur. Bu süreçte faiz oranları sübvansiyonlu düzeylerde tutulmuş ve açıklar Endonezya Maliye Bakanlığı tarafından kapatılmıştır. 1980'lere gelindiğinde verilen kredilerin hacmi son derece düşüktü ve geri ödenmeyen borç oranı %50'nin

üzerindeydi. BIMAS programına son verilince hükümet BRI-UD'u düşük gelirli müşterilere çeşitli mali hizmetler sunan bir kırsal bankacılık ağına dönüştürmeye karar verdi. 1984 yılında tüm BRI-UD sistemi yeniden yapılandırıldı ve kırsal alana yönelik tek bir kredi ürünü olarak geliştirilen (KUPEDES) devreye sokuldu. BRI-UD'un da mali açıdan başarılı olabileceği anlaşılınca, BRI-UD, piyasaya SIMPEDES (kırsal tasarruflar) olarak adlandırılan bir tasarruf ürünü daha çıkartmıştır. Bu ürünün gördüğü ilgi BRI'nin halkla ilişkiler ve pazarlama stratejilerini bastan sona yenilemesi ile de zenginleştirilmiştir. İnsanların evlerde sakladıkları paralarla, nakit olmayan varlıklarını paraya çevirerek açtıkları hesaplarla tasarruf mevduatı tavana vurmuştur.

Unit Desa'nın kendisi bir ilçe yerleşimindedir ve tek bir odadan 16-18 köye hizmet sunmaktadır. Ortalama olarak 4.500 tasarruf sahibi ve 700 kredi borçlusu bulunmaktadır²⁷. BRI ayrıca, BRI-UD sayesinde, Endonezya'nın yaşadığı mali krizi atlatabilen az sayıdaki bankadan biridir ve o kriz döneminde bile işlerini geliştirmeyi başarabilmiştir.

1.5.3 Latin Amerika'da Mikro Kredi Uygulamaları

Latin Amerika diğer kıtalarla karşılaştırıldığında, mikro kredi hizmeti sunumunda en köklü geçmişe sahip kıtalardan biridir. Mikro finans hizmeti sunan kurumlar arasında özellikle kentsel alanlarda rekabet üst düzeydedir. Bazı ülkelerde aşırı rekabet nedeniyle faiz oranları hissedilir derecede düşük düzeylere inmiştir, mesela Bolivya'da 1990'lı yıllarda yüzde ellilerde seyreden faiz oranları yaşanan aşırı rekabet nedeniyle 2004 yılında yüzde yirmi birler düzeyine inmiştir.²⁸

Accion Internacional 1961 yılında Venezuela' da bir hukuk öğrencisi tarafından başlatılan gönüllü bir yardım kuruluşudur. Bu kuruluş ilk yıllarında sivil toplum örgütü olarak çalışmış ve fakir halka yardım etmeyi amaçlamıştır. Daha sonra asıl sorunun işsizlik olduğu fark edilince, 1973 yılında Brezilya' da ilk mikro kredi uygulamasını başlatmıştır. İlk on yıl içerisinde 14 ülkede mikro kredi uygulamaları

²⁷ Seher Ozan Dündar "Mikro Finansman" Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Kasım 2007

²⁸ <http://www.microfinancegateway.org/files>

başlamıştır. Çok az sayıda ihtiyaç sahiplerine ulaşılması nedeniyle 1992 yılında sadece mikro kredi ile uğraşan bir ticari banka açmıştır.

Ekim 2000'de ise Afrika ülkelerindeki mikro kredi kuruluşları ile temasa geçmiş ve Angola, Benin, Mozambik, Nijerya, Tanzanya, Uganda ve Zimbave'deki kuruluşlara teknik yardım sağlamaya başlamıştır. Son beş yıl içinde fakir girişimcilere toplam 5 milyar \$ tutarında kredi hizmeti sağlamıştır. İlk dönemlerde kredi tutarları 100-200 \$ arasında olup, geri dönüşleri%98'in üzerinde gerçekleşmiştir. 1987 yılından beri kredi müşteri sayısı 13.000'den285.000'e çıkmıştır. Latin Amerika ve Kuzey Amerika'da bulunan 26 bağlı kuruluşu ile her yıl yaklaşık 300 milyon \$ kredi dağıtmaktadır.²⁹

1.5.4 Afrika'da Mikro Kredi Uygulamaları

Afrika kıtasındaki mikro kredi programları henüz kendini geliştirme aşamasındadır. Bu kıtada hizmet veren mikro kredi programı alt düzeylerde olmakla birlikte, diğer kıtalarla karşılaştırıldığında yüksek işlem maliyeti içermektedir.

Dünya Bankası'nın yaptığı bir çalışmaya göre hizmet sunan programlar, müşterilerine yakın yerde kurulmuşlar, basit borç verme teknikleri kullanmışlar, hem borç veren hem borç alan açısından maliyeti yüksek olmayacak şekilde geri dönüşü etkin kılacak teknikler uygulanmaya çalışılmıştır.

Diğer kıtalarda olduğu gibi Afrika'da da mikro finansman kuruluşlarının bir araya gelerek oluşturduğu ağlar bulunmaktadır. Bunlardan biri Africa Microfinance Network (AFMIN) ağıdır. AFMIN hâlihazırda Afrika kıtasında bulunan 18 ülkeden300'ün üzerinde mikro finansman kuruluşunun bir araya geldiği uluslararası gayri resmi bir organizasyondur. Kuruluşu 1996 yılında 15 Afrika ülkesinin mikro finansman liderleri, WWB (Women's World Banking) ve UNDP (United Nations Development Programme) Mali'de bir araya gelerek bir bölgesel ağ oluşturma fikri ile başlamıştır. Kasım 2000 tarihinde AFMIN Genel Kurul toplanarak kurulmuştur.

²⁹ Çağatay Gökyay " Türkiye'de mikro kredi uygulamaları ve istihdama yansımaları " Ankara 2008 ss 60-61

1.6 MİKRO KREDİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Mikro finans yoluyla yoksullukla mücadele hareketi, 1970'li yılların ortalarında o dönemde Bangladeş'in Chittagong Üniversitesi'nde Ekonomi Profesörü olan Muhammed Yunus tarafından başlatılmıştır. Ülkenin yoksulluk ve sefalet bağlamında içinde bulunduğu şartlar, Yunus'u bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla araştırmaya yöneltmiştir. Chittagong Üniversitesi yakınlarındaki Jobra köyünde çalışmalara başlayan Yunus ve ekibi, köydeki yoksullarla görüşmelerinin sonucunda, işlerini devam ettirebilmeleri için gerekli küçük kredilere finansal sistemden ulaşamayan yoksulların kayıt dışı kredi kullandırıncıları tarafından sömürüldüklerini fark ederler. Bu kişilerin geçimini sağlamak için kullandığı malzemeyi alacak parası yoktur. Günlük %10 faiz oranı üzerinden borçlanarak malzemeyi almakta ve kredi şartı olarak akşam yaptığı tabureleri piyasadaki fiyatın daha altında bir fiyatla borçlu olduğu kişiye satmaktadırlar. Halbuki malzemeyi kendileri alabilse kazançları çok daha fazla olacaktır ve malzemeyi alabilmesi için gerekli para 22 cent'tir. Yunus ve ekibi, bu durumda olduğunu tespit ettiği 42 kişiye, ihtiyaç duydukları malzemeleri alabilmeleri için 27 dolar kredi vermiştir. Verilen kredilerin tamamının geri dönmesiyle daha fazla sayıda kişiye kredi vermeye başlanmıştır.³⁰

Mikro finans hizmetlerinin temel felsefesini oluşturan yoksul insanlara kredi temin edilmesi aslında yeni bir olgu değildir. Küçük, enformel tasarruflar ve kredi grupları yüzyıllar boyunca dünyanın dört bir tarafında uygulanı gelen uygulamalar olmuştur. Avrupa'da on beşinci yüzyılın başlarında Katolik Kilisesi dükkânlarda insanlara borç vererek geçimlerini sağlayan birimleri aşırı derecede yüksek faiz oranları uygulayan tefecilere karşı bir alternatif olarak görmüşlerdir. 15. yüzyıl boyunca bu birimler Avrupa'nın bütün kentsel alanlarında faaliyet göstermeye başlamışlardır. Aynı zamanda ticari bankalar tarafından dışlanmış yoksullara yönelik finansal hizmetler sunan resmi kredi ve tasarruf kurumları asırlar öncesinden bulunmakta idi. Buna örnek olarak 1700lü yılların ilk dönemlerinde faaliyete geçen İrlanda Kredi Fonu verilebilir.³¹

³⁰ Türkiye İsrâfî Önleme Vakfı, "Mikro kredi Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması Konferansı" <http://www.israf.org/pdf/konferans.pdf>

³¹ Çağatay Gökyay "Türkiye'de mikro kredi uygulamaları ve istihdama yansımaları" Ankara 2008 ss.16

1800'lü yılların başlarında Avrupa'da daha resmi kurumlar hizmet vermeye başlamıştır. Finansal kooperatif hizmetini veren ilk kurum Almanya'da kurulmuştur. Bu tarz kurumların ilk amacı kırsal kesimin tefecilere olan bağımlılığını ortadan kaldırmak, bir diğer amacı ise kırsal kesimin yaşam düzeyinin artırılmasıdır.

1970'li yıllar mikro kredi sisteminin oluşturulmaya başlandığı dönem olmuştur. Bangladeş, Brezilya ve bazı diğer ülkelerde uygulanan programlar yoksul kadın girişimcilere krediler vermeye başlamışlardır. Mikro kredi uygulamalarına erken dönemlerde başlayan kurumlar Bangladeş'te Profesör Muhammed Yunus tarafından bir deney uygulaması olarak başlatılan Grameen Bank, faaliyetlerine önce Latin Amerika'da başlayan daha sonra uygulama alanını Birleşik Devletler ve Afrika kıtasına yaygınlaştıran ACCION International, Hindistan'da bir kadın sendikası tarafından kurulmuş olan Self- Employed Women's Association'dır. Bu kurumlar günümüzde de gelişmeye devam etmekte ve birçok ülkede bu programların benzeri uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'de uygulama örneği olarak Diyarbakır' da pilot proje olarak başlatılan Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ile Grameen Trust Bank işbirliği ile uygulanan mikro kredi uygulaması verilebilir.

Uygulanan programlarda ilk olarak görülmüştür ki, iyi idare edilen programlar kanalıyla kredilerden faydalanan insanlar, özellikle kadınlar, normal ticari bankalardan kredi kullanan insanlardan daha iyi performans göstermişlerdir. İkinci olarak, yapılan uygulamalar çerçevesinde yoksul insanların mikro finans hizmeti veren kurumların masraflarını karşılayacak oranlarda faiz oranlarını ödemeye istekli oldukları ve bu ödemeleri zamanında yapabildikleri görülmüştür. Masraflarını karşılayabilen mikro finans kurumları bu başarılı performansları sayesinde tasarruf, ticari krediler ve yatırım sermayelerini kendilerine çekebilmişlerdir. Hükümetten veya bağış yapan kurumlardan sağlanan sınırlı sayıdaki desteklenmiş kredileri almadan geniş bir yoksul kesime ulaşabileceklerini göstermişlerdir.

1990'lı yıllara gelindiğinde bir çok uluslar arası kuruluş ve örgütler, mikro kredinin yoksulluğu azaltmada desteklenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu destek ile beraber bir çok ülkede mikro finans sayısında artışlar meydana gelmiştir.

Mikro kredi artık bir strateji olarak görülmüş ve bu nedenle de daha fazla sermaye içeren ve finansal sistemde kendisine sağlam bir yer edinen kuruluşlara dönüşmüştür.

1.7 MİKRO KREDİ HİZMETİ VEREN KURULUŞLAR

Mikro kredi hizmeti veren kurumlar, ticari bankalar, tasarruf bankaları, kooperatifler, sivil toplum örgütleri, yardımlaşma grupları sayılabilir. Bu kuruluşların bir çoğu sivil toplum örgütü olarak örgütlenmiş fakat gelir kaynaklarındaki azalma bu kurumları dönüşmeye zorlamıştır. Bu hizmeti sunan kuruluşlar 3 grup altında incelenebilmektedir:³²

1. Formal Gruplar: Daha çok tarım ve küçük sanayi gibi stratejik sektörlere sübvansiyonlu kredi veren kurumlardır. Devlet destekli programlara aracılık etme isteği ve mikro finansmanın karlı bir iş olduğunun anlaşılmaya başlanması üzerine, özel bankalar ve finansman şirketleri bu alana yönelmeye başlamışlardır.

Mikro finansman hizmet veren formal kurumlar bankacılık otoritelerince düzenlenmekte ve denetlenmektedir.

2. Yarı- formal kurumlar: Daha çok sivil toplum örgütleri ve kooperatiflerdir. Sivil toplum örgütleri hedef kitleye anlayış ve mekan açısından yakın olduklarından müşterilerin ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermektedirler. Dezavantajları uzun dönemli perspektife sahip olamamaları ve bağışların azalmasından dolayı kaynak sıkıntısına düşmeleridir. Bu kurumlar bankacılık otoritelerince düzenlenmekte, ancak diğer kamu otoritelerinin lisansı ile ve denetimi altında faaliyet göstermektedirler.

³² www.tbb.org.tr/Mikrofinans.doc

3. İnfomal kurumlar: Yardımlaşma sandıkları, tefeciler, aile bireyleri, ve arkadaşlardan oluşur. Kamu otoriteleri tarafından düzenlenmesi ve denetlenmesi söz konusu değildir.

1.8 MİKRO KREDİ HİZMETİ VEREN KURULUŞ MODELLERİ

1.8.1 Birlik Modeli

Birlik modeline göre hedef gruplar çeşitli mikro finans ve diğer aktivitelerin faaliyete geçirildiği birlikler oluşturmaktadırlar. Birlikler veya gruplar gençlerden veya kadınlardan oluşturulabilir, politik/dini/kültürel konularda birbirine yakın hisseden insanlar arasında kurulabilir, mikro işletmeler için destek mekanizmaları oluşturabilirler.

1.8.2 Banka Garantileri Modeli

Banka garantisi ticari bankalardan kredi temin edilebilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu garanti, birisi dışarıdan sağlanan garanti mekanizması ile üyelerin tasarruflarının kullanılmasıyla gerçekleştirilen garanti mekanizması olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır.

Banka Garantisi uygulaması bir çeşit sermaye garanti programıdır. Garanti altına alınmış olan fonlar kredilerin geri dönüşü ve sigorta işlemlerinden kaynaklanan zorunlulukları da kapsamak üzere çeşitli amaçlarla kullanılabilirler. Bu çerçevede birçok uluslararası örgütlenme ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde kurulmuş kuruluşlar bankaların ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin mikro finans hizmetlerine başlayabilmek için başlangıç sermayesi oluşturmalarına ve öncelikle kredi hizmeti sunabilmelerine yönelik uluslararası garanti fonları oluşturmaktadırlar.

1.8.3 Topluluk Bankacılığı Modeli

Topluluk Bankacılığı Modeli temel olarak bütün topluluğu bir birim olarak görmekte, mikro finans hizmetlerinin sunumuna yönelik yarı-resmi veya resmi kurumların oluşturulmasına ön ayak olmaktadır. Topluluk bankaları, geniş bir finansman desteği sağlanan daha geniş çaplı kalkınma programlarının bir alt bileşeni olarak oluşturulmaktadır.

1.8.4 Kooperatifler Modeli

Kooperatif ortak ve demokratik bir şekilde yönetilen, insanların gönüllü bir şekilde bir araya gelip ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik oluşturulmuş bağımsız bir örgütlenmedir.³³

1.8.5 Kredi Birlikleri Modeli

Kredi birlikleri üyeleri tarafından yönetilen ve kendi kendine finansal yardımda bulunmayı amaçlayan bir örgütlenme modelidir. Bu örgütlenme modelinde grup üyelerinin paralarını bir araya getirerek tasarruf etmek ve uygun düzeylerde grup üyelerine kredi verilmesi amaçlanmaktadır. Kredi birliğinin üyesi olabilmek için tek koşul aynı topluluk içerisinde toplulukla bir bağlantısının olması gerekir.

1.8.6 Grameen Modeli

Grameen modeli Bangladeş'te Prof. Muhammed Yunus tarafından başlatılan ve yoksulları hedefleyen Grameen Bankası kanalıyla ortaya çıkmıştır. Grameen Bankası genel olarak şu şekilde bir metot izlemektedir:

- 15-22köyü kapsayacak şekilde bir saha yöneticisi ve birkaç çalışan ile banka ünitesi oluşturulur.

³³ Çağatay Gökyay, "Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları Ve İstihdama Yansımaları" ANKARA 2008

- Oluşturulan üniteadaki çalışanlar ve saha yöneticisi hedeflenen köydeki potansiyel müşterileri tanımaya, yerel halka sunacakları hizmetlerin amacını, işlevlerini ve bankanın çalışma sistemini anlatmaya yönelik ziyaretlerde bulunurlar.
- Ziyaret yapıldıktan sonra hedeflenen müşteriler arasından beş kişilik gruplar oluşturulur ve bu gruplar arasında ilk önce iki kişiye kredi verilir.
- Kredi verilen grup bir ay boyunca bankanın belirlemiş olduğu kurallara uyup uymama konusunda gözlem altında tutulur.
- Eğer kredi alan iki müşteri anapara ve faizlerini öderse diğer gruplara da kredi vermeye başlanır.

1.8.7 Grup Modeli

Grup Modelinin temel amacı, bireysel düzeyde yaşanan aksaklıkların birlikte aşılması ve çeşitli bireylerin bir araya gelip grup oluşturarak kendilerine güvence sağlamasıdır.

1.8.8 Bireysel Model

Bu modelde mikro krediler direk bireyler muhatap alınarak yapılmaktadır. Bu modelde grup oluşturmaya ve ya geri ödemeye yönelik garanti alınmasına yönelik bir baskı oluşturulmamaktadır.

1.8.9 Aracılık Modeli

Bu modelde borç verenler ile borç alanlar arasında bir aracının olması söz konusudur. Aracı kuruluş, borç alanlar arasında kredi bilincini ve kredi kullanmaya yönelik eğitim sunarak kritik bir rol oynamaktadır.

Aracılık faaliyetinde bulunanlar bireysel borç verenler, sivil toplum kuruluşları, mikro işletme/mikro kredi programları ve ticari bankalar (hükümet

tarafından desteklenen programlar çerçevesinde) olabilirler. Borç verenler hükümet ajansları, ticari bankalar veya uluslar arası yardım yapan kuruluşlar olabilirler.

1.8.10 Sivil Toplum Örgütleri Modeli

Sivil Toplum Örgütleri mikro kredi hizmeti sunma alanında temel oyuncularından biri olarak sahneye çıkmışlardır. Çeşitli boyutlarda aracılık faaliyetinde bulunan kurum rolünü yerine getirmişlerdir. Sivil toplum kurumları mikro kredi programlarının başlatılmasında ve bu programlarda yer alınmasında aktif rol almışlardır. Bu kurumlar topluluklar ve mikro kredi kuruluşları için ilerlemenin denetlenmesi ve iyi uygulama faaliyetlerinin tanımlanmasına yönelik kaynaklar ve çeşitli araçlar geliştirmişlerdir.

1.8.11 Grup Baskısı Modeli

Grup baskısı modeli borç alanlar ve diğer proje katılımcıları arasında mikro kredi programlarına katılımı ve düzenli geri ödemeyi temin etmek üzere ahlaki ve diğer bağlantıları kullanmaktadır. Baskı grubunun üyeleri borç alanlar içerisinde diğer bir kişi olabileceği gibi, bazen de kırsal kesimlerde sözüne güvenilir biri de olabilmektedir. Bu faaliyetleri sivil toplum örgütlerinin çalışanları da yerine getirebilmektedir.

1.8.12 Dönen Tasarruflar Ve Kredi Kurumları Modeli

Dönen Tasarruflar ve Kredi Kurumları Modeli temel olarak bir araya gelen bir grup insanın ortak bir fona döngüsel olarak katkıda bulunmasından ve toplanan paraların her döngüde grup üyelerinden birine kredi şeklinde verilmesinden oluşan bir modeldir.

1.8.13 Küçük İşletmeler Modeli

İstihdam yaratmak, gelir artırmak ve ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlamak için küçük ve orta ölçekli işletmelere daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

Bu tip işletmeler için uygulanan politikalar, genellikle eğitim, teknik tavsiyeler, yönetim ilkeleri ve benzeri destekleme sistemleri gibi doğrudan müdahaleler ile piyasa koşullarına hazırlanmak veya satış imkânları gibi dolaylı müdahaleler üzerinde odaklanmaktadır.

Bu politikaların ana bileşenlerinden biri de özellikle değişik yapı ve kullanım alanında mikro kredi şeklinde finansmandır. Mikro kredi küçük ve orta ölçekli işletmelere ya doğrudan veya diğer hizmetlerle birlikte daha geniş işletme geliştirme programının bir parçası olarak sağlanmaktadır. Köy bankaları topluluk temelli kredi ve tasarruf birlikleridir. Bu birlikler kendi işini kurmak isteyen 20-50 arasında düşük gelirli kimselerden oluşmaktadır. Bu modelde ilk sermaye dışarıdan yardım yapan kurum tarafından sağlanabilir. Fakat bankanın yönetimi üyeleri tarafından yürütülmekte, üyeleri kendileri seçmekte, kendi mevzuatlarını kendileri hazırlamakta, bireylere krediler vermekte ve tasarrufları kendileri toplamaktadır. Verdikleri krediler için herhangi bir teminat istememektedirler.

1.9 MİKRO KREDİ VE MİKRO FİNANSIN TEMEL

PRENSİPLERİ

Consultative Group to Assist the Poor (CGAP) –Yoksullara Yardım ve Dayanışma Grubu- mikro finans olarak bilinen yoksul kimselere finansal hizmeti genişletmek için işbirliği yapan Washington menşeli 28 adet kamu ve özel kalkınma kurumunun oluşturduğu bir topluluktur. Mikro kredinin prensipleri CGAP tarafından geliştirildi ve onaylandı. Bu prensipler 10 Haziran 2004 tarihinde G-8 Zirvesindeki

liderler tarafından da onaylanarak uygulama alanı bulmuştur. Bu prensipler şunlardır:³⁴

1. Yoksul Kimselerin Sadece Kredilere Değil Çeşitli Finansal Hizmetlere İhtiyaçları Vardır.

Herkes gibi yoksul insanların da uygun, esnek ve bütçelerin el verdiği ölçüde çeşitli finansal hizmetlere ihtiyaçları olabilir. Finansal hizmetlerden kasıt sadece krediler değil, tasarruf, sigorta, para transferi gibi diğer finansal hizmetlere erişimin sağlanması

2. Mikro finans yoksullukla savaşmak için güçlü bir araçtır.

Yoksul insanlar finansal hizmetlere erişebildikleri zaman para kazanabilirler, kendi varlıklarını oluşturabilirler ve dış etkenlere karşı kendilerini daha iyi koruyabilirler. Yoksul insanların mikro finans sistemiyle çeşitli şekilde desteklenmeleri sadece günü kurtarmaya yönelik çabalar içinde bulunmalarını değil, aynı zamanda barınma, sağlık ve eğitim için aile bütçelerinden daha fazla kaynak ayırarak geleceğe yönelik planlar yapmalarına yardımcı olur.

3. Mikro finans yoksul insanlara hizmet eden bir finansal sistem kurmak demektir.

Birçok gelişmekte olan ülkede nüfusun büyük bölümünü yoksul insanlar oluşturmaktadır. Bunun yanında bankalar tarafından en az hizmet görenler de bu yoksul kesimdir. Yoksul insanların kredi verilemez olarak algılanmalarının nedeni çeşitli varsayımlara dayanmaktadır. Bu varsayımlar arasında yoksulların finansal hizmetlerden doğru düzgün yararlanmamaları nedeniyle kredi geçmişlerinin belirlenememesi ve bunun bir risk faktörü oluşturması, diğer yanda maddi teminat olarak gösterebilecekleri çok fazla varlıklarının olmaması nedeniyle kredi verilebilecekler kategorisinde yer almamaları bulunmaktadır.

³⁴ www.cgap.org/CGAP.Consensus-Guide

4. Mikro finansın geniş kitlelere ulaşması için sürdürülebilir yapıda olması gerekir.

Daha önce de belirtildiği gibi bazı nedenlerden dolayı yoksul insanlar kaliteli bir finansal hizmetten yararlanamamaktadır. Bunun nedeni bu şekilde hizmet sağlayacak kuruluşların olmamasıdır. Bu hizmetleri sağlayabilecek güçlü kuruluşların maliyetleri karşılayabilecek kadar ücret talep etmesi gerekir.

5. Mikro finans kalıcı yerel finansal kuruluşlar kurmak anlamındadır.

Mikro finans hizmetlerinin sunumunda kalıcı ve yerel düzeyde örgütlenmiş finans kurumlarının kurulması büyük önem taşımaktadır. Bu kuruluşlar yerel birikimleri çekmeye, kredi olarak tekrar kullanıma sokmak ve diğer başka finansal hizmetler sağlamak için gereksinim duyarlar. Yerel düzeye yapılan vurgu özellikle ayrı bir önem taşımaktadır, öncelikle yerel düzeyde duyulan ihtiyacın belirlenmesi bu bölgelerde yaşayan halkla sürekli iletişim halinde bulunan yerel düzeyde örgütlenmiş finansal kurumlar için daha kolay olmakta, aynı zamanda daha sağlıklı sonuçlar alınmasını sağlamaktadır.

6. Mikro Kredi Her Zaman Soruların Cevabı Değildir. Mikro Kredi Her Durum İçin En İyi Çözüm Yolu Değildir.

Geri ödemek için hiçbir imkânı olmayan yoksul ve aç insanlar kredilerden en iyi şekilde yararlanmadan önce başka desteklere ihtiyaç duyarlar. Mikro finans sisteminin her durumda başarıya ulaşacağı bugüne kadar yapılan çalışmalarda mümkün gözükmemektedir. Öncelikle mikro finans sistemi çalışma azmi ve fikri olan insanlara uygulandığında başarı gösterir.

7. Faiz Oranı Tavan Değerleri Fakir İnsanların Kredi Almasını Daha da Zorlaştırarak Onlara Zarar Vermektedir.

Mikro finansman mekanizması incelendiğinde bu hizmetlerden yararlanan insanlara piyasa genel faiz oranının üzerinde faiz oranları uygulandığı görülmektedir.

Bunu nedenleri arasında verilen kredilerin küçük meblağlarda olması ve çok ayrıntılı saha çalışması yapılması gerektiği için kredi verme işlemlerinin yüksek maliyeti nedeniyle daha yüksek oranlarda faiz talep edilmesidir.

8. Hükümetin Görevi Finansal Hizmetleri Doğrudan Sağlamak Değil Erişim İçin Uygun Ortamı Sağlamaktır.

Hükümetler yoksul insanlara finansal hizmeti teşvik eden ve aynı zamanda birikimleri koruyan politikalar oluşturmalıdır. Hükümetler makroekonomik istikrar sağlamalı, faiz oranı tavan değerleri belirlemekten kaçınmalı ve sürekliliği sağlanamayacak sübvansede edilmiş ve yüksek temerrütlü kredi programlarıyla piyasaları bozmaktan uzak durmalıdır. Aynı zamanda, hükümetler yolsuzlukları sıkı kontrol altına almalı ve mikro finans kurumları için sektör altyapısını destekleyici bir ortam oluşturmalıdırlar.

9. Bağış Niteliğindeki Fonlar Özel Sermayeyi Tamamlamalı, Özel Sermaye İle Rekabet Etmemelidir.

Hükümet destekleri yanı sıra bağış yapan kurumlar tarafından özellikle mikro finans kurumlarının hizmet vermeye başlayıp ayakları üzerinde durabilecekleri, mali sürdürülebilirliklerini sağlayacakları döneme kadar verilecek mali ve teknik destek büyük önem taşımaktadır. Uluslararası finans kuruluşlarından kredi derecelendirme kuruluşları, kredi büroları ve denetim firmaları mikro finans hizmeti veren kuruluşlara destek sağlanmasında önemli görevler üstlenebilirler.

Ancak ilgili kuruluşlardan destek alınırken, bağış yapan kurumlar destekledikleri finansal kurumlar için belli zaman aralığında ulaşılması gereken somut hedefler belirlemeliler, uygulama sırasında ve sonrasında bu belirlenen hedeflere ne derece ulaşıldığının ölçülmesi mikro finans hizmetlerinin performanslarının belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

10. Sağlam Kuruluşların Ve Yöneticilerin Eksikliği Kritik Bir Engeldir.

Mikro finans sisteminin uygulamasında mali kaynaklara erişim kadar büyük diğer bir problem yeterli insan kaynaklarına ve diğer gerekli teknik alt yapıya sahip mikro finans kurumlarının bulunmamasıdır.

11. Mikro Finans, Performansını Ölçtüğü ve Açıkladığı Zamanlarda En İyi Çalışır.

Mikro finans kuruluşlarına ait performans göstergeleri verilen hizmetin niteliğinin belirlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Performans göstergelerini iki temel alanda inceleyebiliriz. Bunlardan birincisi finansal kurumların mali performansı ile ilgili göstergelerdir. Yoksul kesimlere hizmet veren finans kurumlarının hangi derecede finansal etkinlikte hizmet sunduklarının ölçülmesi amaçlanmaktadır. Performans değerlendirmesinin ikinci boyutunu, mikro finans kurumları tarafından verilen hizmetlerin bu hizmetlerden yararlananlar ve daha geniş çerçevede toplumsal grupların hayatlarında nitelik ve nicelik yönünden ne gibi gelişmelerin meydana geldiğinin ölçülmesinden oluşmaktadır.

1.10 MİKRO KREDİ HİZMETİ SUNMADA

KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Mikro kredinin yoksullukla mücadelede kullanılan bir yöntem olduğuna daha öncede değinmiştik. Hedef kitlenin yoksullardan oluşması bazı açıdan avantaj oluştururken, diğer açılardan da dezavantaj oluşturmaktadır. Mikro krediden yararlanan kitlenin sürekli bir gelire sahip olmaması, eğitim düzeylerinin genel seviyelerden daha düşük olması kendi içerisinde büyük risk oluşturmaktadır. Bu gibi nedenlerle uygun denetleme yapılmalı, kredi mekanizmaları kurulmalı, kredilerin geri dönüşleri garanti altına alınmalıdır.

Daha öncede belirtildiği gibi mikro kredinin hedef kitlesi yoksullar olduğundan bu krediden yararlanan kitle, edindikleri krediyi kısa vadede kar getirici faaliyetlerde kullanmazlar ise yeni bir borç kaçınılmaz olabilir. Ve dolayısıyla borcunu ödeyemediği için tekrar bir kredi talebinde bulunamayacaktır. Bu da mikro finans sisteminin amacının sapmasına neden olacaktır. Mikro finans sisteminde oluşan bu aksaklıklar hedef kitleyi yeniden yüksek faiz veren kuruluşlara itecektir. Hedef kitle yoksul kesim olduğundan bu kitle toplumda oluşan çeşitli baskılardan dolayı kredi kurumlarında uzak durmaya çalışmakta veya bu kuruluşlarla alakalı olumsuz düşünceler içerisine girmektedirler.

İyi bir alt yapıya sahip bünyesinde nitelikli personel bulundurmayı amaç edinen mikro kredi kuruluşları yoksul kesimin ihtiyacı olan bilgi ve eğitimi verebilir, verilen kredinin yapılan araştırmalar çerçevesinde nerede kullanılmasının uygun olacağına dair bazı tavsiyelerde bulunabilir. Böylece her iki taraf da kazançlı çıkacaktır. Bu şekilde müşteri yatırımlarını daha verimli alanlarda kullanırken, mikro kredi hizmeti sunan kurumlar açısından da kullanılan kredinin geri dönüşü sağlanmıştır olur.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE TÜRKİYE'DE UYGULANAN MİKRO KREDİ PROGRAMLARI

2.1 TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

Yoksulluk küreselleşmenin etkisiyle gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin 1990'lardan sonra birçok ülkede artan bir seyir göstermektedir. Türkiye' de bu etkileşime paralel olarak yoksulluk olgusu ile karşı karşıyadır. 1990'lardan sonra yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar artmıştır. Türkiye' de yoksulluk üzerine tartışılan ve çalışılan önemli bir kavram haline gelmiştir.

1980'li yıllarda Türkiye önemli bir dönüşüm süreci içerisine girmiştir. Bu dönüşüm süreci 24 Ocak kararlarında somutlaştırılmış, 1960'larda beri uygulanan ithal-ikameci politikalar terk edilerek, serbest piyasa kurallarının hâkim olduğu, dış dünya ile bütünleşmeyi ve ihracata dayalı sanayileşmeyi hedefleyen bir ekonomi politikası benimsenmiştir. Seksenli yılların sonlarına gelindiğinde finansal istikrarda bozulmalar meydana gelmiş, buna paralel olarak iç ve dış borçlanma yüksek seviyelere çıkmış ve enflasyon üç haneli rakamlara ulaşmıştır. Oluşan bu yüksek enflasyon orta ve düşük gelirli hanelerde tahrip edici etki göstermiştir.

1990'lı yıllarda peş peşe yaşanan krizler sonrasında ekonomi küçülmüş, işsizlik artmıştır. 1990'larda yaşanan ekonomik krizlerin ardından 1999 yılında büyük bir depremle sarsılan Türkiye'de yaşanan tüm bu gelişmeler, yoksulluğun giderilmesinde çok yönlü ve yeni yaklaşımlara gereksinimi artmıştır. 1990'lı yıllarda Türkiye'de yaşanan yüksek enflasyon düşük gelirli nüfusun satın alma gücünü daha da düşürmüştür. Ayrıca yüksek enflasyon ve yüksek faizler nedeniyle kamu finansmanında dengesizlik gelir dağılımını iyileştirmeyi amaçlayan politikalar üzerinde kısıtlayıcı bir etki yapmıştır. Ekonomik kriz, işsizlik, bölgesel farklılıklar ve cinsiyet ayrımcılığı da Türkiye'de yaşanan yoksulluğun önemli sebeplerini

yoksullukla mücadele etmeye resmi olarak 1990'lı yılların ortasında başlamıştır. Bu bağlamda Yedinci ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında stratejik amaçlar oluşturulmuştur. Bu amaçlar, gelir dağılımındaki eşitsizliği olabildiğince minimize etmek ve mutlak yoksulluğu ortadan kaldırmaktır.

2001 yılında ülkemizde yaşanan kriz ile Türk lirası değer yitirmiş ve ulusal gelirlerde hızlı bir azalış meydana gelmiştir. Neo-liberal ekonomi politikaları ve küreselleşme Türk ekonomisinde derin izler bırakmış, hızlı büyümeyi derin finansal krizler izlemiş, döneme yüksek enflasyon, eşitsiz gelir dağılımı ve ekonomik istikrarsızlık damgasını vurmuştur.³⁵

Türkiye'de yaklaşık 15 milyon kişi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Türkiye'de günde 2.15 ABD dolarının altında harcama yapan kişi sayısı 160bin kişi civarındadır.³⁶

TABLO 2 Gelire dayalı görel yoksulluk sınırına göre yoksul sayıları, yoksulluk oranı ve açığı (2006-2012)

Yoksulluk riski	Yoksulluk sınırı (TL)	Yoksul sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk oranı (%)	Yoksulluk açığı ^(*) Poverty gap ^(*)
2006				
% 40 - 40%	1 882	8 468	12,5	28,6
% 50 - 50%	2 352	12 412	18,4	31,1
% 60 - 60%	2 822	16 932	25,0	33,4
% 70 - 70%	3 293	21 682	32,1	34,1
2007				
% 40 - 40%	2 410	6 335	9,3	23,7
% 50 - 50%	3 013	10 525	15,4	25,7
% 60 - 60%	3 616	15 589	22,8	27,2
% 70 - 70%	4 218	20 320	29,7	29,8
2008				
% 40 - 40%	2 517	6 614	9,6	22,8
% 50 - 50%	3 146	11 123	16,1	25,3
% 60 - 60%	3 775	16 381	23,7	27,1
% 70 - 70%	4 404	21 171	30,6	30,3

³⁵ Didem Gürses, "TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELE POLİTİKALARI" Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi cilt 17 Haziran sayısı ss. 62 2007

³⁶ TÜİK "Yoksulluk sınırı yöntemine göre fert sayısı" <http://www.tuik.gov.tr>

2009				
% 40 - 40%	2 798	7 276	10,3	24,3
% 50 - 50%	3 498	11 891	16,9	26,9
% 60 - 60%	4 197	16 806	23,8	28,6
% 70 - 70%	4 897	21 740	30,8	31,6
2010				
% 40 - 40%	2 951	7 145	10,0	24,0
% 50 - 50%	3 689	11 817	16,6	26,9
% 60 - 60%	4 426	16 746	23,5	28,7
% 70 - 70%	5 164	21 700	30,4	31,5
2011				
% 40 - 40%	3 233	7 189	9,9	24,7
% 50 - 50%	4 041	11 589	16,0	25,9
% 60 - 60%	4 849	16 390	22,6	29,4
% 70 - 70%	5 657	21 519	29,7	31,1
2012				
% 40 - 40%	3 582	7 292	9,9	23,7
% 50 - 50%	4 477	11 915	16,2	26,9
% 60 - 60%	5 373	16 602	22,6	29,4
% 70 - 70%	6 268	22 307	30,3	31,1

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006- 2012

Tablo 2'den de görüldüğü gibi 2006 yılında % 70 oranında ki yoksulluk riski 3,293 tl yoksulluk sınırına denk gelirken, bu oran yaklaşık olarak 20120 yılında % 40 yoksulluk riskine denk gelmektedir. Bu oranlar da göstermektedir ki Türkiye'de yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar olumlu bir seyir izlemektedir.

Tablo 3 Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksul fert sayısı

Yöntemler	Yoksul fert sayısı (bin kişi)		
	2007(*)	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	328	374	339
Yoksulluk (gıda + gıda dışı)	12.261	11.933	12.751
Kişi başı günlük 1 \$' ın altı	.	.	.
Kişi başı günlük 2.15 \$' ın altı	356	330	159
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	5.796	4.759	3.066
Harcama esaslı göreceli yoksulluk	10.127	10.497	10.669

Kaynak: 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK

Tablo 3’de 2007-2009 yılları arasındaki yoksul fert sayısı görülmektedir. 2007 yılında 328bin kişinin açlık sınırında olduğu ve 12.261bin kişinin ise gıda ve gıda dışı harcamalarını karşılayamadığı görülmektedir. 2007 yılında 2.15 \$’ın altında yaşayan fert sayısı 356bin kişi iken bu sayı 2009 yılına gelindiğinde azalma göstermektedir. Kişi başı günlük 1 \$’ın altında yaşayan fert sayısının ise olmadığı görülmektedir.

Türkiye’de yoksulluğun nedenleri mikro-makro nedenler, kişisel-yapısal nedenler, ekonomik büyüme, demografik unsurlar ve işgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler şeklinde kategorik olarak incelenebilmektedir.

2.1.1 Yoksulluğun Mikro Ve Makro Nedenleri

Yoksulluk literatürüne katkı veren bazı düşünürler tarafından yoksulluk nedenleri, bizzat kişinin kendi özelliklerinden kaynaklanan (mikro) nedenler ve kişinin içinde yaşadığı çevreden kaynaklanan dolayısıyla kişiden bağımsız (makro) nedenler olarak kategorize edilmektedir. Buna göre mikro nedenler :

- Fiziksel ve ruhsal sağlık bozukluğu,
- Özürlülük,
- Madde bağımlılığı ve kumar gibi kötü alışkanlıklar,
- Düşük eğitim düzeyi,
- Var olan işler için gerekli beceriye sahip olamama,
- Ücret sorunları ve işyerindeki kötü yönetimden kaynaklanan sorunlar,
- Boşanma, terk edilme, ölüm gibi nedenlerle ailenin dağılması,
- Çalışmaya ilişkin olumsuz etik değerler,
- İsteddiği koşullarda iş bulamamak,

- Suç kurbanı olmak,
- Yaş, cinsiyet gibi özelliklerdir.

Makro nedenler ise:

- Yaşanılan coğrafyanın özellikleri (su, toprak, iklim vb. şartların elverişsizliği),
- Savaşlar, doğal afetler, ekonomik krizler,
- Teknolojik gelişmelere paralel olarak insan gücüne duyulan ihtiyaçta azalma,
- Ülkenin gelir dağılımındaki adaletsizlik,
- Ülkedeki istihdam politikaları nedeniyle yüksek işsizlik oranı ya da var olan işlerdeki ücretlerin düşük olması,
- Yolsuzluklar,
- Ülkedeki hızlı nüfus artışı,
- Toplumda yaşanan hızlı sosyal değişimler (göç, çarpık kentleşme, aile yapısındaki küçülme vs.)

2.1.2 Yoksulluğun Kişisel –Yapısal Nedenleri

Kişinin kendi davranışı, tutumu ve eksikliklerinden kaynaklanan sebepler ‘kişisel nedenler’ olarak adlandırılır. Siyasi otoritenin veya devletin yoksullukla mücadele konusunda gereken sosyal, ekonomik, politik ve hukuki önlemleri almamasından veya alamamasından kaynaklanan sebepler ise “yapısal nedenler” olarak adlandırılmaktadır.

2.2 TÜRKİYE'DE UYGULANAN MİKRO KREDİ UYGULAMALARI

Ülkemizde mikro finansman sayılabilecek ilk uygulamalar, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmakta olup, bu dönemde nakde sıkışan küçük esnaf, para vakıflarına başvurarak evini teminat gösterip nakdi yardım alır ve kendi evinde kira ödeyerek oturur, borcu bitince tekrar evine sahip olurdu. Vakıflar bu hizmetin yanında fakirlere yiyecek yardımı yapar ayrıca yolların tamiri gibi işleri de üstlenirlerdi.

Cumhuriyet döneminde ise kredi birlikleri, kooperatifler, emanet sandıkları küçük esnafın nakit ihtiyaçlarını karşılamak için başvurabildikleri kurumlar olmuşlardır. Bunun ötesinde Halk Bankası, Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası küçük ölçekli işletmelere, çiftçilere devlet destekli uygun kredi veren kuruluşlar olmuşlardır.³⁷

Türkiye’de sistematik olarak çalışan iki kurum bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Yoksulluğu Azaltma Projesi kapsamında, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından 2002 yılının Haziran ayında İstanbul ve Kocaeli’ndeki kadınlara mikro kredi vermek amacıyla kurulan MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesidir. Diğer uygulama ise, Bangladeş merkezli Grameen Bank’ın desteği ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Diyarbakır Valiliği’nce 11 Haziran 2003 tarihinde pilot bölge olarak seçilen Diyarbakır’da başlatılan projedir.

2.2.1 Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV)(MAYA)

KEDV, Türkiye’nin ilk mikro kredi kuruluşu olan Maya Mikro Ekonomik Destek işletmesini 2002 yılında kurmuştur. Maya'nın amacı, evinde, tezgâhında ya da dükkânında kendi işini yapan ya da bir iş kurmak isteyen dar gelirli kadınlara maddi destek vermektir. KEDV’İN amaçlarından biri de 17 Ağustos ve 12 Kasım’da meydana gelen depremlerde zarar görmüş bölgelerinde yaşayan kadınların okul öncesi çocuk eğitimleri ihtiyaçlarına cevap verilmesiydi. Bu bağlamda “Mahalle

³⁷ DOLUN, L., 2005, *Mikro Finansman*, Türkiye Kalkınma Bankası A.ğ. Genel Araştırmaları, Ankara.

Yuvaları”, “Mahalle Anneliği”, “Oyun Odaları” formatlarında, annelere ve çocuklarına yönelik çeşitli hizmetler sunulmuştur.

Yaşamlarının her döneminde yoksullukla mücadele etmek zorunda olan yoksul ev kadınları kendilerinin yönlendirilmesi ve ihtiyaç duydukları alanlarda destek sağlanması durumunda, ev ekonomisi alanında sahip olduklarıengin tecrübeleri işgücü piyasasında gelir getirici faaliyetlere dönüştürebilecek büyük bir potansiyele sahip durumda idiler.³⁸ KEDV’in çeşitli çalışmalarına katılan kadınlar artık sosyal alanda daha faal hale gelmeye başlamışlardı ve iş dünyasına atılma istekleri oldukça artmaya başlamıştı. Fakat bunun için gerekli olan sermayeleri yoktu ve ihtiyaç duydukları krediyi bankadan almaları mümkün değildi . 1995 yılında gelen talep üzerine KEDV ilk mikro kredi çalışmalarına başlamış oldu.

Vakıf deneme amaçlı bir projeye 1995-1997 yılları arasında mikro kredi uygulamasını gerçekleştirmiştir. Pilot proje niteliğinde verilen bu kredilerin geri dönüş oranı %98 olarak gerçekleşmiş ve bu kredilerle pek çok kadın ekonomik hayata aktif olarak katılma imkanı elde etmiştir.

Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi’nin başlangıç fonu 1 milyon dolar olup, bu miktarın yarısı bağış yarısı ise koşullu kredi şeklinde yerli ve yabancı bağış ve fon kuruluşlarından sağlanmıştır. Kredinin koşulları Maya tarafından yerine getirildiği için 2005 yılı itibariyle koşullu kredi de bağışa dönüşmüştür. 2002 yılının Haziran ayında Kocaeli’nde faaliyetlerine başlayan Maya, Haziran 2003 tarihinde İstanbul’da, Ağustos 2004’de Düzce’de, Kasım 2005’te Sakarya’da ilk mikro kredileri vermeye başlamıştır.³⁹

Kadın Emeğini Destekleme Vakfı’nın iktisadi işletmesi olan Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi, merkezi bir organizasyon yapısına sahiptir. Tüm faaliyetler program direktörüne bağlı olarak yürütülmektedir. Program direktörüne bağlı olarak faaliyet gösteren üç birim bulunmaktadır. Bunlar, şube müdürü, muhasebe ve finans sorumlusu ve operasyon ve eğitim sorumlusudur. Saha

³⁸ Adaman Fikret, Tuğçe Bulut, **500 Milyonluk Umud Hikayeleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

³⁹ “Gürkan Ateş, Eren Ögütöğulları “TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKROKREDİ UYGULAMALARI”

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2012 Cilt 14 Sayı 2 s46

sorumluları ise şube müdürüne bağlı olarak çalışmaktadırlar.³⁴ Vakıf ve vakfin işletmesi Maliye Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimine tabidir. Bununla birlikte, Maya fon aldıkları bağışçı kuruluşa her üç ayda bir, mali müşavirlikler tarafından hazırlanmış, finansal raporlama yapmaktadır.

Maya, ekonomik olarak aktif olan ancak bankaların talep ettiği koşulları ve teminatları sağlayamadığı için finansal hizmetlere ulaşamayan dar gelirli kadınları hedeflemektedir. Bu sebeple geleneksel teminat sisteminin yerine kadınlar arasındaki dayanışmanın temel alındığı "Dayanışma Grupları"na kredi vermektedir. Her üyenin kendi borcuyla beraber diğer üyelerin borcundan da sorumlu olduğu bu Dayanışma Grupları, hem Maya'ya bir tür sosyal teminat sağlayarak riskini azaltmakta, hem de kadınların sorunlarını paylaşmaları ve birbirlerine destek olmaları için bir zemin sağlayarak toplum içindeki dayanışmayı güçlendirmektedir.⁴⁰

Grup kredisi miktarı 100 ile 900 YTL arasında değişebilmekte olup vadeler ise, üç ile sekiz ay arasında belirlenebilmektedir. Üyelerin durumu dikkate alınarak grup üyelerinden her biri için ayrı ayrı geri ödeme planı yapılmaktadır. Grup kredisi için geleneksel bankacılık sisteminde kullanılan teminatlar talep edilmemekte, onun yerine sosyal teminat söz konusu olmaktadır. Yani grup üyeleri birbirinin teminatıdır.

2.2.2 Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı

Türkiye Grameen Mikro kredi Programı(TGMP), başlangıçta Diyarbakır'da bir pilot proje olarak başlatılmıştır. 11 Haziran 2003 tarihinde Grameen Trust adına Prof. Dr. Muhammed Yunus ve Türkiye İsrافی Önleme Vakfı adına Prof. Dr. Aziz Akgül Grameen Mikro kredi modelinin Türkiye'de uygulanması için bir protokol imzalamışlardır. 2003 yılında faaliyetlerine başlayan TGMP sadece 1 şube, 2 grup ve 10 üye ile faaliyetlerine başlamıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda altı kişi kredi verilebilir bulunmuş ve altı kişiye toplam 3000 YTL kredi kullanılmıştır.

⁴⁰ MAYA, "Mikro Finans", <http://www.kedv.org.tr>

TGMP' nin amacı, özellikle kırsal kesimde ve şehirde yaşayan yoksul kadınlara kredi vererek, onların gelir getirici faaliyetlerde bulunmaları suretiyle hayat seviyelerini yükseltmektir. Diğer taraftan, yoksulların küçük birer işletme sahibi olmaları sağlanarak yoksulluğun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Mikro kredi uygulaması, kırsal kesimde ve şehirlerde yoksulların sermaye sorunlarını çözmeyi hedeflemektedir.⁴¹Söz konusu proje 2010 yılı itibariyle 70 şubeye ulaşmıştır.

TGMP, Grameen Bank'ın yöntemlerini uygulayarak "yoksulun yoksulu" olarak nitelenen kesime ulaşmayı hedeflediğinden, kredi özellikleri ve kredi verme süreci Grameen Bank ile benzerlik göstermektedir. Mikro kredi alabilmek için kırsal kesimde toprağı olmamak veya herhangi bir sosyal güvencesinin bulunmaması gerekmektedir.

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programının prensipleri şu şekilde sıralanabilir;

- TGMP, özellikle yoksul kadınlara yönelik bir finansal organizasyon olup, yoksulların sermaye sorununun çözümüne katkı sağlamaktadır.
- TGMP çerçevesinde mikro kredi verilebilmesi için 5'er kişilik grupların oluşturulmasını gerektirmektedir.
- TGMP' den kredi alanların şubelere gelmeleri yerine, mikro kredi görevlileri, yoksul kadınların ayaklarına kadar giderek onlara mikro krediyi adım adım ve basit bir biçimde anlatır, kredi verir ve taksitlerin tahsilâtını yapar. Kredinin tahsilâtında mahalle ve köylerde grup toplantıları yapılır. Haftalık taksitler bu toplantı sırasında tahsil edilir. TGMP' de mikro kredi çalışanları, yoksulun evine kadar gider. Onların bize gelmesine gerek yoktur. Bu hizmet, kredi alan kişi programda kaldığı sürece devam eder.

TGMP, kredi verilmesi ve tahsilâtında Grameen Kredilendirme Sistemini (GKS) uygulamaktadır. GKS, mikro kredi uygulamasında yeni açılımları olmasını sağlayan etkin bir sistemdir. Bir TGMP üyesi genellikle temel kredi ile sistemden

⁴¹ TGMP faaliyet raporu.pdf.2001 <http://www.tgmp.net/raporlar>

kredi almaya başlar. Kredinin süresi bir yıl olup, haftalık geri ödemelerle alınır. Verilen kredinin miktarı, kredi alacak olan yoksul kadının çalışma kapasitesi ve kredi kullanılacak çalışma alanı belirlemektedir. TGMP' de verilen ilk kredi miktarı 100 TL(75 USD) ile 700 TL(518 USD) arasında değişir. Söz konusu miktar her yıl kredi alanın performansına bağlı olarak her yıl artırılabilir.

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programının uyguladığı kredi çeşitleri şunlardır;

2.2.2.1 Temel Kredi

Temel kredi TGMP' nin ana kredisidir. Tüm üyeler bu krediden faydalanabilirler. Temel kredi süresi 3 ay ile 3 yıl arasındadır. Bütün TGMP üyeleri, aynı sistemde kalmak ve hiçbir zorluk çıkarmamak kaydıyla kredi limitlerini arttırabilirler. Bu kredi sisteminde üye, aldığı kredi tarihinden itibaren 6 ay sonra ödediği miktarı tekrar kredi olarak çekebilir. Temel kredi de üyenin gönüllü tasarruf hesabına para yatırma imkânı vardır.

2.2.2.2 Sözleşmeli Kredi

Sözleşmeli kredi TGMP' nin direkt olarak verdiği bir kredi çeşidi değil, kredi geri ödemelerinde karşılaşılabilecek olası güçlüklerle alternatif bir çözüm yoludur. Bir üye kredi geri ödemesinde zorluk çekmeye başladığında, sistem onun kredi geri ödeme süresini uzatarak ona işlerini kolaylaştıracak bir imkân sağlar. Bu sayede üye hem kredisini ödemekte yaşadığı zorluktan kurtulur hem de gelecekte ödemelerini zamanında yapabilmek amacıyla daha çok çalışır.

2.2.2.3 Girişimci Kredisi

TGMP' nin yetenekli, başarılı, çalışkan aynı zamanda TGMP 'nin desteğiyle işlerini büyütmek isteyen üyeler için başka bir kredi programı vardır.

2011'in Aralık ayı itibariyle 2.459 üyeye toplam 3.496.358,00 TL girişimci kredisi verilmiştir.

2.2.2.4 Mücadeleci Vatandaş Kredisi

TGMP' nin sokaklarda dilenerek geçinen veya gerçekten sokaklarda yaşayan çok aşırı yoksul insanlara yönelik başlatmış olduğu kredi çeşidine "Mücadeleci Vatandaş Kredisi" denilmektedir.

TGMP toplumumuzun fakir üyeleri arasından en fakirlerine ulaşabilmek amacıyla 2006 yılında mücadeleci bireyler için bir kredi programı oluşturmuştur. Bu insanlardan bazıları bu fırsatı değerlendirmiş ve hemen kendi mikro işlerini başlatmışlardır.

Bu programın temel amacı dilencilere ikinci bir şans tanıyabilmek ve kendi paralarını kazanmalarını teşvik edebilmektir. Üyelerin bir daha asla dilenmek zorunda kalmadan kendi hayatlarını sürdürebilecekleri bir konuma gelmeleri nihai hedefdir. Çeşitli şehirlerde yaşayan birçok dilenci bu krediyi aldı ve büyük bir çoğunluğu kendi paralarını kazanmayı öğrenerek başarılı oldu. Bu kredi türünde hizmet bedeli ya da geri ödemeler için bir zaman sınırı yoktur. TGMP bu programın toplumumuz için daha iyi neticeler getirmesini ummaktadır.

2.2.2.5 Gönüllü Tasarruf

TGMP' nin kendileri için birikim yapmak isteyen üyelere yönelik olarak gönüllü tasarruf programı vardır. Üyeler, her hafta yapılan haftalık toplantılarında 1 TL gönüllü tasarruf parası vermeleri konusunda teşvik edilirler. Gönüllü tasarruf programı üyelerin haftada yalnızca 1 TL vererek, beklenmedik zamanlarda ortaya çıkabilecek sağlık ve eğitim gibi giderler ile acil ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini sağlamaktadır.

2.2.2.6 Hayvancılık Kredisi

TGMP hayvancılık kredisini de 2008'in Mayıs ayında başlatmıştır. Mevcut üyelere yönelik ek bir kredidir. Daha önce sığır yetiştiriciliği konusunda deneyimi

olan üyelere verilir. TGMP 243 üyeye toplam 724.650,00 TL hayvancılık kredisi dağıtmıştır. Haftalık toplantılarda hizmet bedeli toplanmıştır. Bu krediyi kullanarak üyelerimiz kendilerine ek gelir sağlamışlardır.

TABLO 4. Türkiye' de an çok kredi alan iller ve dağıtılan kredi miktarları

İLLER	KREDİ ALAN KADIN SAYISI	VERİLEN KREDİ MİKTARI(TL)
DİYARBAKIR	8.137	31.438.36
KAHRAMANMARAŞ	4.355	7.174.259
ŞANLIURFA	3.448	6.222.235
GAZİANTEP	2.511	5.052.435
ESKİŞEHİR	1.842	3.392.813
MARDİN	1.529	3.289.760
BURSA	1.794	2.473.813
AYDIN	1.082	2.004.585
BATMAN	910	1.958.475
TOKAT	711	1.701.680

Kaynak: <http://www.tgmp.net/finansal>

TABLO 5. TGMP' nin 2011 yılı faaliyet raporu

SIRA	BİLGİLER	2011	2010	2009	2008	2007
1	ŞUBE SAYISI	79	65	56	16	9
2	PERSONEL SAYISI	239	210	194	124	60
3	ÜYE SAYISI	55.000	42.306	9.077	16.556	7.397
4	MİKRO KREDİ KULLANAN ÜYE SAYISI	44.642	42.306	28.314	15.369	6.925
5	DAĞITILAN KREDİ MİKTARI	120.000.000	74.122.621	41.175.378,50	20.008.555,50	9.850.336

Kaynak: <http://www.tgmp.net/raporlar>

2.2.3 TÜRKİYE GRAMEEN MİKRO KREDİ PROGRAMININ

HEDEF KİTLESİ

TGMP' nin ana hedef kitlesi, maddi sıkıntı içinde olan yoksul kadınlar olup, ailelerinin geçimine katkı sağlamaları için desteklenmektedir. Beş kişilik gruplar oluşturan yoksul kadınların mutlaka aldıkları mikro krediyi kullanarak gelir getirici bir faaliyette bulunmaları ve haftalık geri ödemelerle taksitlerini ödemeleri istenir. Grup üyelerinin uyması gereken kurallar vardır. Üyelerin birbirini tanımaları ve birinci dereceden akraba olmamaları istenir.

2.2.4 TÜRKİYE GRAMEEN MİKRO KREDİ

PROGRAMINDA BAŞARI ÖYKÜLERİ*

1. ÖRNEK

Evli ve iki çocuk annesi olan Hülya Hanım Ardahan-Gölen doğumludur. 5çocuklu ailenin 4.çocuğudur. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gitmeyi çok istemiş fakat maddi imkansızlıklardan dolayı okuyamamıştır. Çalışmak zorunda olduğundan Ankara'da bir öğrenci yurdunda işe girip çalışmaya başlamıştır. Ama bu iş istediği, hayalinin kurduğu bir iş değildir. Tek hayali kendi markasının üretildiği bir atölyeye sahip olmaktır. Bu hayalini gerçekleştirebilmek için bir dikiş-nakış kursuna yazılarak ilk adımını atmıştır. İlk başlarda annesi ile birlikte dikiş dikip satmaya başlayan Hülya Hanım gerçekleştirdiği evlilik dolayısıyla bu işe ara vermek zorunda kalmıştır. Evlendikten bir süre sonra tekrar evde dikiş dikerek ev bütçesine katkı sağlamaya başlamıştır.

Mikro kredi ile tanışması iş yaptığı bir arkadaş sayesinde olmuştur. Arkadaşı mikro kredi programından bahsettikten sonra hemen gerekli bilgileri toplamış ve krediden yararlanmak için başvuruda bulunmuştur. İlk olarak 2009 yılında "700 ve 1000tl" olan temel kredi kullanmış ve bu krediyle bir makine daha satın almıştır. Böylece daha çok üretip satmaya başlamıştır. Kısa sürede işlerinin

arttığını gören Hülya Hanım kendisine bir iş yeri açamaya karar verir. 2010 yılında ikinci kredisini 2000tl lik girişimci kredisi kullanmış ve bu kredi ile iş yerine toptan kumaş almıştır. 2011 yılında temel kredi ve girişimci kredisi kullanarak makine sayısını artırmıştır. 2012 yılında 1700 tl lik temel kredi kullanmıştır.

Aldığı bu krediler sayesinde evde başladığı işini büyütmüş, kendi iş yerini açmış ve şu an yanında 6 kişi çalıştırmaktadır. Mikro kredi sayesinde küçük sermayeyle büyük işler başaracağını söyleyen Hülya Hanımın gelecekteki hedefi bir marka olarak kendi ürünlerini üretilip satmak.

2. ÖRNEK

Ayla Hanım evli ve 2 çocuk annesidir. Eşi plastik kapı ve pencere yapan bir atölyede çalışıyordu. Daha sonra eşinin bazı sağlık problemleri ortaya çıktı. Bu sebepten dolayı Ayla Hanım'ın eşi 6 ay çalışıyor 6 ay çalışmıyordu. Düzenli bir gelirlerinin olmamasından dolayı maddi sıkıntılar yaşıyor ve çocukların eğitim masraflarını karşılamada zorlanıyorlardı. Ayla Hanım küçük yaşlarda bir kuaförün yanında çırak olarak çalıştığı için, ilerleyen zamanlarda neden kendi kuaför salonumu açmıyorum diye düşündü. En büyük hayali çocuklarının iyi bir eğitim alması ve rahat bir yaşam sürmesiydi. Bu yüzden kuaför salonu açma fikri daha da cazip hale gelmeye başladı. Sonrasında kendi kuaför salonunu açarak hayallerine bir adım daha yaklaşmıştı. Girişimci bir kişiliğe sahip olan Ayla Hanım işlerini daha çok büyütme istiyordu. Bu nedenle kuaförüne takı, şal gibi çeşitli ürünler getirerek satmaya başladı. İşleri büyümeye başlamıştı.

Kuaför salonunda bütün işleri bir arada devam ettiremiyordu. Bu yüzden kuaförünün yanındaki işyerini kiralarak bir butik açtı. Bu butikle eşi ilgileniyordu. Ancak işyerine malzeme almak için paraya ihtiyacı vardı. Bu noktada Ayla Hanım ilk kez kendini bu kadar çaresiz hissetmişti. Tam o sırada Mikro finans Programı ile tanıştı. İşyerinin bulunduğu alışveriş merkezinde her hafta Mikro finans Programı tanıtım günleri oluştuğu için Ayla Hanım hemen bilgi aldı ve bir grup oluşturarak Mikro finans Programına başvurdu. İlk olarak 2011 yılında 700'lik kredi kullandı. Ve bu parayla işyerine istediği ürünleri aldı. Dükkanın da ürünleri çeşitlenince satışları da arttı ve hem aldığı krediyi rahatça ödedi hem de müşterileri çoğaldı. Ayla Hanım sonrasında kullandığı her kredi ile işlerini daha da büyüttü. Artık Ayla Hanım eşi ve

çocuklarıyla birlikte geçim sıkıntısı çekmeden yaşıyor. Geleceğe yönelik umut dolu planlar yapan Ayla Hanım bütün bunları Mikro finans Programı sayesinde başardığını dile getiriyor.

3. ÖRNEK

Güzin Hanım evli ve iki çocuk annesi. Kendisi ilkokul ve ortaokulu zor şartlarda bitirmiştir. Yaşadıkları maddi sıkıntılardan dolayı annesi ile birlikte zeytin ve pamuk toplamaya giderek aile bütçesine katkıda bulunmuştur. 18 yaşında Halk eğitim merkezinin açmış olduğu dikiş-nakış kursuna yazılmış ve 2 yıl sonra sertifika almaya hak kazanmıştır. 20 yaşında evlenen Güzin Hanım eşine yardımcı olmak için eşinin yanında çalışmıştır. Çocukları dünyaya geldikten sonra hem onların bakımı hem de eğitimleri için ek bir iş yapmaya karar vermiştir. Bunun için yaşlı bayanların evlerine giderek onların sağlık bakımını üstlenmiştir. Bu sıralarda eşi işleri iyi gitmediğinden iş yerini kapatmak zorunda kalmıştır.

Bu sıkıntılı dönemleri yaşarken bir gün televizyonda yoksul bayanlara mikro kredi verildiğini duymuş, böyle bir uygulamanın Aydın'da olduğunu öğrenince 5 arkadaş ile bir grup oluşturarak başvuruda bulunmuştur. İlk olarak 2009 yılında temel kredi kullanmış, bu kredi sayesinde eşofman alıp pazarlarda satmaya başlamıştır. İkinci kredisini 2010 yılında kullanmış ve işlerini geliştirmeye başlamıştır. 2011 yılında sırasıyla 1700tl ve 1500tl lik temel kredi kullanmıştır. Daha sonra 2011 yılında hayvancılık kredisi kullanarak koyun almış ve beslemiştir. Bu koyunları satarak ek bir gelir elde etme imkanı bulmuştur. Son olarak 2012 yılında 200tl lik temel kredi kullanmıştır.

Bu krediler sayesinde hem ürün çeşidini artırmış hem de geniş müşteri çevresine sahip olmuştur. Güzin Hanımın ilerideki hedefi ise girişimci üye olup kendisine büyük bir giyim mağazası açmaktır.

---

*örnekler 'TÜİK' den alınmıştır.

III. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1 SONUÇ

Türkiye’ de dahil olmak üzere dünyada bir çok ülkede yoksulluk önemli ve karmaşık bir sorun haline gelmiştir. Özellikle 1970’li yıllarda kapitalist sistemin krize girmiş olması nedeniyle yoksulluğa olan ilgi artmış ve bu konuda yapılan çalışmalar kat be kat artmıştır. Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlar da bu konuda yapılan çalışmalara destek vermişlerdir. Dünya Bankası’nın yoksulluğu yenmek için üçayaklı strateji uyguladığı görülmektedir;

- Yoksullara yönelik fırsatların artırılması,
- Yoksulların güçlendirilmesi,
- Yoksulların güvenliğinin artırılmasıdır.

Yoksul insanların ‘fırsatların artırılması’ ve ‘güçlendirilmesi’ ilkelerine dayanan bu yeni yoksullukla mücadelede yönteminin en önemli aracı olarak mikro kredi programları ortaya çıkmıştır.

Yoksulluk bir ülkenin gelişmişlik seviyesiyle doğru orantılı olmakla beraber, istisna olan ülkeler de vardır. Gelişmiş ülkelerde yoksulluk düzeyi nüfusun %40’ın altında iken, az gelişmiş ülkelerde bu oran %40-%80 civarlarındadır. Yoksullukla birlikte ülkeler ve bölgeler arasındaki eşitsizliğin boyutları da giderek artmaktadır. Ortalama olarak yoksul ülkeler zengin ülkelerden daha yavaş büyüme oranına sahip olduğu için ülkeler arasındaki gelir uçurumu giderek genişlemektedir. 1960 yılında en zengin 20 ülkenin geliri, en fakir 20 ülkenin gelirinden 18 kat fazla iken, 1995’te bu oran 37 ile ikiye katlanmıştır.

Yoksulluğun dünyada hızla büyüyen küresel bir sorun haline gelmesi dünya ülkelerini yoksullukla mücadele yollarına sevk etmiştir. Bu konuyla alakalı birçok

politika ve programlar ön plana çıkmış, yoksullara yardımcı amaç sayan teşvik fonları kurulmuştur. Yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar yeterince başarılı olmamıştır.

Yoksullukla mücadele etmek amacıyla yapılan en önemli çalışma mikro kredi programlarıdır. 1970 yılında Bangladeş'in küçük bir köyünde 42 yoksula kredi verilerek başlanan mikro kredi programı birçok başarı elde etmiştir. Bu uygulama sayesinde hem hedef kitlesini artırmış, hem de tasarruf, sigorta gibi hizmetleri de ekleyerek mikro finans hizmetine dönüşmüştür. Yoksul insanlar sağlanan bu finansman destekler sayesinde iş sahibi olmuşlar ve toplumda kendilerine bir yer edinebilmişlerdir. Daha ayrıntılı olarak incelendiğinde küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasında artan rekabet, ülkeleri daha yüksek maliyetli ve daha geniş pazarlara yönelmek durumunda kalmışlardır. Mikro kredi programlarından yararlanan insanların daha küçük pazarlarda rol oynaması mikro kredi programlarının yoksullukla mücadelede en temel uygulama olmadığını ortaya çıkartmaktadır.

Ülkemizde uygulanan mikro kredi faaliyetlerinin yoksullukla mücadele açısından etkinliği konusunda yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Türkiye'de yaklaşık 1 milyon ile 1,5 buçuk milyon kişi arasında değişen potansiyel varken, bu hizmeti veren kuruluşların sayısı çok sınırlı kalmıştır. Şu ana kadar ulaşılan üye sayısı 45,000 civarındadır. Mikro kredi hizmetine aracılık eden kuruluşların sayısının azlığı nedeniyle mikro kredi mevcut talebin küçük bir bölümüne hitap edebilmektedir. En eski ve güçlü mikro kredi uygulamalarını yürüten Maya ve Grameen Mikro kredi Projesinin ulaştığı üye sayısı ancak 45.000 civarındadır. Bu da gösteriyor ki Türkiye' de mikro kredi henüz etkin olarak değerlendirilememektedir. Fakat mikro kredi programının yoksullukla mücadelede ve istihdamda önemli bir araç olduğu göz ardı edilmemelidir. Yoksul insanların ihtiyaçlarını bir ölçüde giderebilmesi ve özellikle de kadınlara çalışma ortamı ve isteği sağlaması açısından önemli katkıda bulunmaktadır.

3.2 ÖNERİLER

- Yoksulluk üzerine bir takım çalışmalar yapılmış, plan ve politikalar üretilmeye başlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar başarısızlıkla

sonuçlanmıştır. Yapılması gereken şey yoksulluğu uzun vadeli bir sorun olarak görmek ve bu doğrultuda etkin, sistemli, verimli politikalar üretmektir.

- Yoksulluk ölçümünde yaşanan karışıklık da hedef kitlenin doğru olarak belirlenememesine neden olmaktadır. Hedef kitle eğer karnını doyuramayacak derecede yoksul ise aldığı mikro kredi amacından sapacak, kişi daha çok borç sarmalının içerisine girecektir. Bu nedenle hedef kitlenin yapılan ölçümler ve araştırmalar neticesinde aşırı yoksul kesimlerden seçilmemesine büyük önem gösterilmelidir. Bu kesimler doğrudan ve dolaylı diğer yoksullukla mücadele programlarıyla desteklenmeli ve belli bir aşamaya gelindikten sonra kredi hizmetlerinden faydalanmaları sağlanmalıdır.

- Mikro kredi programlarının sorunları arasında birçok kişiye hizmet götürmesi, kredi tutarlarının düşük olması, hizmet maliyetinin yüksek olması sayılabilir. Bu sorunları gidermek için şubeler müşteriye yakın olmalı, kurumlarda çalışan personeller kendi alanlarında uzmanlaşmış olmalı, müşteri yardım istediği zaman gerekli bilgileri verebilmeli, kredinin geri dönüşümünü sağlamak için bütün sistemlerden yararlanabilmelidir.

- Mikro kredi programında başarılı olabilmek için; mikro finans uygulamaları özellikle kırsal bölümlerde yaygınlaştırılmalı, bu alanda hizmet veren devlet bankalarının yanında özel ticari bankalarının sayısında artış olmalı, sadece bu konuyla ilgili olarak daha çok eleman uzmanlaştırılmalı, mikro kredinin hukuki boyutu daha detaylı olarak tekrar ele alınmalıdır.

- Mikro kredi faaliyetlerinin başarıya ulaşması istikrarlı serbest piyasa ekonomisinin varlığı ile mümkündür. Yaşanan ekonomik krizler mikro kredi kuruluşları birçok yönden etkilemektedir. Kriz nedeni ile faiz oranları çok yükselmekte ve dolayısıyla bu kuruluşların katlanmakta olduğu maliyet artmaktadır. Ayrıca yaşanan ekonomik daralma nedeniyle uluslar arası teknik yardım sağlayan kurumların bütçeleri sarsılmakta ve mikro kredi kurumları kendileri için gerekli olan parayı karşılayamamaktadır. Mikro kredi kurumları maliyetlerini azaltacak, çözüme kavuşturacak ve kriz dönemlerinde uygulayabilecekleri alternatif programlar oluşturmalarıdır.

KAYNAKÇA

- ADAÇAY, Funda Rana(2008),Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk, Eskişehir
- AKBIYIK, Nihat, L.ŞAHİN(2010), Mikro Kredi Uygulaması Ve Ekonomik Kriz, Malatya: Turgut Özal Uluslar Arası Ekonomi Ve Siyaset Kongresi
- ATEŞ, Gürkan, E.ÖĞÜTOĞULLARI(2012), ‘Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları’, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2012,sayı 2, s 33-54
- BALTACI, Nediha Özgün,(2011),Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro Kredi, Ankara,T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- BAYRAKTUTAN,Yusuf,M.AKATAY,(2012),Kentsel Yoksulluk Ve Mikro Finansman;Kocaeli Örneği, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 24,s 1-34
- DÜNDAR OZAN,Seher,Mikro Finansman,(2007),Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü
- GÖKYAY,Çağatay,(2008),Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları Ve İstihdama Yansımaları,Ankara:Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
- GÜRSES,Didem,(2007), ‘Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları’ ,Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,Haziran 2007,sayı 1,s 59-74
- GÜNDOĞAN,Naci(2008),Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele,Ankara:Ankara Sanayi Odası
- KOYUNCU,Cüneyt,R.YILMAZ(2006),Mikro Finansman Ve Yoksullukla Mücadele,Ekin Yayınları
- ÖZMEN,Fatma(2012), ‘Türkiye’de Kadın İstihdamı Ve Mikro Kredi’,Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi,sayı 6,s 109-130
- ŞENGÜR,Mehmet,S.TABAN(2012),’Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması’,Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,Haziran 2012,sayı 1,s 59-89

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU(TUİK),(2012),Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine
Göre Fert Sayısı

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU(TUİK),(2012),Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırına
Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Açlığı Ve Oranı

YUNUS,Muhammed(Çeviri:Gül den Şen)(2003),Yoksulluğun Bulunmadığı Bir
Dünyaya Doğru,İstanbul:Doğan Kitap

<http://www.academia.com>

<http://www.tuik.gov.tr>

<http://tgmp.net/mikrokrediicerik>